

တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း

Judicial Appointments

၂၀၁၄ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း လမ်းညွှန်စာအုပ်သည် နိုင်ငံတွင်းဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ရေးနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းများကို ပံ့ပိုးရန်အတွက် (၁) ပြည်သူများ၊ အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံရေး ပါတီများ၊ ဌာနဆိုင်ရာများနှင့် လွှတ်တော်အမတ်များ အတွက် အခြေခံဥပဒေနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ကျယ်ပြန့်စွာ လေ့လာနိုင်စေရန် (၂) အစိုးရအတွင်းအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခြားပြင်ပမှပါဝင်ဆောင်ရွက်သူများကိုလည်းကောင်း၊ မွန်၍ သတင်းအချက်အလက်စုံလင်ပြီး ဒေသတွင်းဆုံး ဖြတ်ချက်ချမှတ်မည့်သူများအတွက် ဒေသနှင့် လိုက် လျောညီထွေမှုရှိစေသောအထောက်အပံ့များကို ကူညီ ပံ့ပိုးရန်တို့ ဖြစ်ပါသည်။ လမ်းညွှန်စာအုပ်သည် ဤ အကြောင်းအရာအား စတင်လေ့လာသော စာဖတ် သောသူများအတွက် မိတ်ဆက်အဖြစ်လည်းကောင်း၊ အခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်းအတွက် ဗဟုသုတနှင့် အတွေ့အကြုံများ ဝေမျှလျက်ရှိသော သူများအတွက် ပြန်လည်ကြည့်ရှုနိုင်သော မှတ်တမ်းအဖြစ်လည်းကောင်း ပံ့ပိုးထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည် ဆောက်သူများအတွက် လက်တွေ့ကျသော ရွေးချယ်မှု များကို ကဏ္ဍအလိုက် စီစဉ်တကျရေးဆွဲထားပြီး ရှုပ် ထွေးသော အကြောင်းအရာများအတွက် လျင်မြန်ပြီး လွယ်ကူသော နည်းလမ်းများကို ရှင်းလင်းတင်ပြနိုင် စေရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

International IDEA
 ဒီမိုကရေစီနှင့်ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီ ပေးရေးနိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း(International IDEA) ဆိုသည်မှာ ကမ္ဘာအနှံ့အပြားတွင် ရေရှည်တည်မြဲသော ဒီမိုကရေစီထွန်းကားလာစေရေးအတွက် ကူညီပေးရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် တည်ထောင်ထားသော အစိုးရများအ ကြားပူးပေါင်းဖွဲ့စည်းထားသည့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။

(၁) မြိုင်သုံးသပ်ချက်

ဘာဟ်နည်း ?

- ဤသင်ပုန်းကြီးတွင်အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာဒီမိုကရေစီစနစ်တွင်တရားသူကြီးများ ခန့်အပ်ရေးအတွက် အသုံးပြုသည့် စနစ်များ ပါဝင်ပါသည်။
- သက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ တရားသူကြီးများ၊ သီးခြားလွတ်လပ်သည့် ကော်မရှင်တစ်ခုခု ခန့်ထားခြင်း၊ ဥပဒေပြုရေး နှင့်အုပ်ချုပ်ရေးတို့မှ အပြန်အလှန်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုဖြင့်သို့မဟုတ် ကိုယ်စားပြု၍ ခန့်ထားခြင်းစသည့် အသုံးများ သည့် ရွေးချယ်ခန့်ထားသည့်နည်းလမ်းစွာများကို ဆွေးနွေးထားပါသည်။

ဘာဟ်ကြောင့်နည်း ?

- တရားစီရင်ရေးသည် ဥပဒေကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုပြီး သီးခြားအခြေအနေကိုစွရပ်များတွင် အသုံးချဆောင်ရွက်ပါသည်။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး၊ ဒီမိုကရေစီစနစ်၏ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အမိန့်အာဏာအားကောင်းပြီး ခိုင်ခံ့နိုင်ရေးအတွက် လွတ်လပ်သော၊ နိုင်ငံရေးအရ ဘက်လိုက်မှုကင်းမဲ့သော၊ ရိုးသားပြီးကျွမ်းကျင်မှုရှိသော တရားစီရင်ရေးလိုအပ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ အဆိုပါလိုအပ်ချက်များနှင့်ကိုက်ညီမည့် တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်သတ်မှတ်ခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများသည် အရေးကြီးပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံနည်း ?

- စဉ်းစားရမည့်အချက်များမှာ (၁) တရားစီရင်ရေး အနေဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေး၊ ပါတီနိုင်ငံရေးနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ရေး အကျိုးစီးပွားများမှ သီးခြားလွတ်လပ်စွာရပ်တည်နိုင်ရေး၊ (၂) တရားစီရင်ရေးတွင်အထူးသဖြင့် ကျားမရေးရာ၊ အဆင့် အတန်း၊ တိုင်းရင်းသားရေးနှင့် မျိုးရိုးဘီဇက်အခြေခံ၍ ကိုယ်စားပြုနိုင်မှုနှင့် အားလုံးအကျိုးဝင်မှုရှိရေး (၃) တရား သူကြီးများသည် ၎င်းတို့၏လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်နိုင်ရန်အတွက် အရည်အသွေးနှင့် အရည်အချင်း ပြည့်ဝမှု ရှိရေးတို့ ပါဝင်ပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံ နေရာတွင်နည်း ?

- တရားမဥပဒေများဆိုင်ရာ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်သည် ရွေးချယ်ထားသည့် သို့မဟုတ် ကိုယ်စားပြုခန့်အပ်ထားသည့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးနှင့် အောက်ခြေအဆင့်များတွင် ဗျူရိုကရေစီလမ်းကြောင်းအရ ဖွဲ့စည်းထားသည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ တရားစီရင်ရေး ဖြစ်လေ့ရှိသည်။
- ရှေးထုံးတမ်းဥပဒေ ဥပဒေများဆိုင်ရာ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်သည် တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့ အစည်းများပေါ်တွင် များစွာမူတည်ပါသည်။

(၂) အကြောင်းအရာက အဘယ်နည်း

တရားစီရင်ရေးသည် နိုင်ငံသားတစ်ဦးချင်းစီ၏ လွတ်လပ်ခွင့်နှင့် အသက်ရှင်နေထိုင်မှုကို အကျိုး သက်ရောက်စေမည့် အခွင့်အာဏာကို အသုံးပြုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ကောင်းမွန်စွာအလုပ်ဖြစ်သည့် တရား စီရင်ရေးသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်နိုင်ရန် အရေးကြီးပါသည်။

အဆိုပါလုပ်ငန်းရပ်များကို ပြည့်ဝစွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက်တရားသူကြီးများသည် အရည် အသွေးပြည့်ဝကျွမ်းကျင်ရမည်။ နိုင်ငံရေးအရ ဘက်လိုက်မှုကင်းရမည်ဖြစ်ပြီး ၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ ဥပဒေပြုရေး သို့မဟုတ် အခြားအစိုးရ သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂလိကအကျိုးစီးပွားများမှ လွှမ်းမိုးခြင်းကင်းပြီး လွတ်လပ်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ရပါမည်။

ဒီမိုကရေစီစနစ်ဆိုင်ရာ တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခံရမှုကို မပျက်စီးစေရန်ထိန်းသိမ်းလို၍ အဆိုပါ အခွင့်အာဏာများကို အသုံးပြုလျှင် တရားစီရင်သူများသည် လူ့အဖွဲ့၏ အခြေခံကျသည့် တန်ဖိုးထားမှုများ ကို ရှင်းလင်းစွာနားလည် သိရှိပြီးဖော်ထုတ်ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ပြည်သူလူထု၏ သဘောထား အမြင်များကို တုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်ပြီး၊ ကျွမ်းကျင်ပိုင်နိုင်မှုနှင့် သမာသမတ်ကျမှုတို့ဖြင့် တာဝန်ခံ ဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်ပါသည်။

တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာကို မျှတစွာအသုံးပြုဆောင်ရွက်ရာတွင် ဆန့်ကျင်ဘက် သဘောတရားများအား မျှတစွာဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်ပါသည်။ ပထမဦးစွာ တရားစီရင်ရေးသည် အုပ်ချုပ် မှုဆိုင်ရာဝင်ရောက်ပါဝင်စွက်ဖက်မှု၊ တစ်ဘက်သတ်ဖိအားပေးမှုများနှင့် အခွင့်အာဏာရရှိလိုမှုများမှ ကင်းလွတ်ပြီး ဒုတိယအချက်အနေဖြင့် တုံ့ပြန်ဖြေရှင်းမှုများ၊ ပရော်ဖက်ရှင်နယ်ပီသမ္မတတရားစီရင်ရာတွင် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးသမာသမတ်ရှိမှုတို့လိုအပ်ပါသည်။ Ginsburg (၂၀၀၃: ၄၂)တွင် ဖော်ပြထားချက်အရ ရွေးချယ် ခန့်အပ်မှုနည်းလမ်းများသည် တရားသူကြီးများကို ရေတိုနိုင်ငံရေးဖိအားပေးဆောင်ရွက်မှုများမှ လွတ် ကင်းနိုင်ရန်နှင့် တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှုများရှိစေရန် ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

ထို့ကြောင့်ဤသင်ပုန်းကြီးတွင် အခြေခံဥပဒေ၊ ဥပဒေနှင့် သဘောတူညီချက်ဆိုင်ရာ ကျင့်သုံးမှု များတွင်ဖော်ပြပါရှိသည့် တရားသူကြီးများရွေးချယ်ခန့်ထားခြင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေများ၊ လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် နည်းစနစ်များသည် အဆိုပါရည်ရွယ်ချက်ကို ရောက်ရှိအောင် မည်သို့လုပ်ဆောင်သနည်းဆိုသည်ကို ထည့်သွင်းဆွေးနွေးထားပါသည်။

(၃) အကြောင်းအရာနှင့် သဘောတရားဆိုင်ရာ စဉ်းစားရမည့်အချက်များ

(က) တရားမဥပဒေ၏ တရားစီရင်ရေးနှင့် ရှေးထုံးတမ်းဥပဒေ၏တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်များ

ခြွင်းချက်များနှင့် ရောထွေးမှုများ များစွာရှိသော်လည်း ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ဥပဒေစနစ်အများစုသည် တရားမဥပဒေ သို့မဟုတ် ရှေးထုံးတမ်းဥပဒေ အုပ်စုတစ်ခုခုနှင့် သက်ဆိုင်ပါသည်။ အဆိုပါ မျိုးတူ စနစ်သည် ယူဆချက်များ၊ ထင်မြင်ချက်များမတူကြသည့်အတွက် တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှု နည်းလမ်းများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများအတွက် ရွေးချယ်ချက်နှင့် ကန့်သတ်ချက် အမျိုးမျိုးကိုပေးပါသည်။ ဥပမာ တရားမဥပဒေစနစ်တွင် တရားသူကြီးများသည် ကျွမ်းကျင်မှုအဆင့်ဆင့်ရ ရှိရန်လိုအပ်ပြီး အစိုးရဝန်ထမ်းများနှင့် သဘောသဘာဝချင်းတူညီပြီး အသက်ငယ်ရွယ်သူများကို ရွေးချယ် ခန့်အပ်ကာ အရည်အချင်းစစ်စမ်းပွဲများဖြင့် စစ်ဆေးအကဲဖြတ်လေ့ရှိပြီးတစ်ခါတစ်ရံတွင် အဆင့်မြင့် ဥပဒေရေးရာ လေ့ကျင့်မှုသင်တန်းများကိုလည်း ပို့ချပေးပါသည်။ တရားမဥပဒေကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံအချို့

International IDEA
Stromsborg SE-103 34
Stockholm, Sweden
Phone: +46-8-698 3700
Fax: +46-8-20 24 22
Email: info@idea.int
Website: http://www.idea.int

ဒီမိုကရေစီနှင့်
ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ပံ့ပိုးရေး
နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း
INTERNATIONAL IDEA
(Myanmar)
Room 5C, Yatha Condominium
458-460 Mahabandoola Road
(entrance on 31st Street)
Pabedan Township
Yangon, Myanmar
Tel: 01-389202, Fax: 01-389202
Email: info-myanmar@idea.int

တွင် တရားသူကြီးများအတွက် စံနှုန်းသတ်မှတ်ချက်များမှာ တရားစီရင်ရေးတွင်သာတစ်ဘဝလုံး လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြစ်ပြီး တစ်ခြားနိုင်ငံများတွင် တရားစီရင်ရေးနှင့် ရှေ့နေလုပ်ငန်းများအကြား ပြောင်း ရွှေ့ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အနေဖြင့် တရားသူကြီးများအား ကိစ္စရပ်များပေါ်တွင် မည်သို့ဆုံးဖြတ် ရန်ပြောကြားခြင်းနှင့် ၎င်းတို့ဆုံးဖြတ်ပြီးသည့် ကိစ္စရပ်များအပေါ်တွင် ကြားဝင်စွက်ဖက် ခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ရမည်သာမကရည်ရွယ်သတ်မှတ်ထားသည့်ကိစ္စရပ်များ သို့မဟုတ် အများနှင့်သက်ဆိုင်သည့် ကဏ္ဍများတွင် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့၏ တိုက်ရိုက်မဟုတ်သည့် ဖိအားပေးမှုများသည် တရားရေးဆိုင်ရာဆုံးဖြတ်ချက်များနှင့်ပတ်သက်ပြီးမလိုလား အပ်သည့် ညွှန်ကြားချက်များဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ပါ၍ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့မှ တရားသူကြီး များ၏ ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်ခွင့် ဖြင့် ဆုံးဖြတ်ခြင်းများကို တိုက်ရိုက်သော်လည်းကောင်း၊ သွယ်ဝိုက်၍သော်လည်းကောင်း ထိန်းချုပ်ခြင်းကို ကန့်သတ်ဆောင်ရွက်ရပါမည်။

Lord Hope of Craighead

(စကော့တလန်နိုင်ငံ၊ Court of Session၏ ယခင်သမ္မတ)၊ ၂၀၀၂ခုနှစ်။

ရှေးထုံးတမ်းဥပဒေဥပဒေစနစ်တွင် တရားသူကြီးများအား ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်းများမှ ပိုမိုကျွမ်းကျင် သည့်ရှေ့နေများထံမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်နိုင်ပါသည်။ ဥပဒေကိစ္စများတွင် အောင်မြင်စွာ လုပ်ဆောင်နိုင်မှု ပေါ် မူတည်ပြီး၎င်းတို့ကို ခန့်အပ်နိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် စာမေးပွဲစစ်ဆေးခြင်းများ ပြုလုပ်လေ့မရှိဘဲ အချင်းချင်း လေ့လာအကဲဖြတ်ခြင်းဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

အခြေခံသဘောတရားများ - လွတ်လပ်ခြင်း၊ ဘက်မလိုက်ခြင်း၊ တာဝန်ခံခြင်းနှင့် တရားစီရင်ရေး အခွင့်အာဏာများ

တရားရေးမဏ္ဍိုင် အဖွဲ့အစည်းများ၏ လွတ်လပ်စွာရပ်တည်နိုင်မှု

တရားစီရင်ရေး၏ လွတ်လပ်စွာရပ်တည်နိုင်မှုကို တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကိုအာမခံနိုင်မည့် အခွင့် အာဏာများကိုခွဲခြားထားသော အစီအစဉ်တစ်ရပ် အဖြစ်နားလည်လက်ခံနိုင်ပါသည်။ အခြေခံအကျဆုံး အဆင့်မှာအဆိုပါအချက်သည် တရားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အာဏာများနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာ များအကြား အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ သီးခြားခွဲခြားထားရန် လိုအပ်ပါသည်။ (Plank ၁၉၉၆) ထိုနည်းတူစွာ နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးနှင့် တာဝန်များ သို့မဟုတ် ပြစ်မှုဆိုင်ရာ စွတ်စွဲချက်များကို ဆုံးဖြတ်ရာတွင် လူတိုင်းသည် လွတ်လပ်ပြီးဘက်လိုက်မှုကင်းမဲ့သည့်ခုံးရုံးဖြင့် အများရှေ့တွင် တရားမျှတစွာ ကြားနာ ဆောင်ရွက်ရန်နိုင်ရန် အခွင့်အရေးရှိပါသည်။ (ဥပဒေပုဂ္ဂိုလ်အခွင့်အရေးသဘောတူညီချက်၏ ပုဒ်မခွဲ ၆)။ အကယ်၍ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့သည် တရားရေးဆိုင်ရာ စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုများကို ကျော်လွန်ခြင်းလိုက်နာ ဆောင်ရွက်မှုအားနည်းခြင်း သို့မဟုတ် ၎င်းတို့၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် အထူးတရားရုံးကို တည်ထောင် ဖွင့်လှစ်ဆောင်ရွက်ခြင်းစသည်ဖြင့် တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များကို ၎င်းတို့ဆန္ဒအတိုင်း ဝင် ရောက်စွက်ဖက်နိုင်လျှင် လွတ်လပ်မှုကို ထိခိုက်နိုင်ပါသည်။

ပုဂ္ဂိုလ်ရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုနှင့် ဘက်မလိုက်မှုကင်းသော တရားသူကြီးများ

တရားစီရင်ရေး၏ လွတ်လပ်မှုသည် တရားသူကြီးတစ်ဦးချင်းစီ၏ ကြောက်ရွံ့စိတ်၊ အကျပ်ကိုင်မှု၊ ချီးမြှင့်ခြင်းခံရမှု၊ သို့မဟုတ် တရားသူကြီးများ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များကို ပျက်စီးစေမည့် အခြားမည်သည့်

လွန်ကဲသည့် လွှမ်းမိုးမှုများမဆို လွတ်ကင်းနိုင်ရပါမည်။

အာဏာရှင်ဆန်စွာဆောင်ရွက်သည့် နိုင်ငံအများစုတွင် တရားသူကြီးများသည် အာဏာရှင်များ၏ဆန္ဒမှ သွယ်ဝယ်လုပ်ဆောင်လျှင် ၎င်းတို့၏အသက်ရှင်ရပ်တည်ရေးအတွက် စိုးရိမ်ရနိုင်ပါသည်။ တရားသူကြီးများအားအလွန်ဆိုးဝါးစွာ လုပ်ဆောင်ခြင်းမရှိသော်လည်း အစိုးရအနေဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးအား တရားသူကြီးများက ကျိုးနွံစေမည့် အလွန်တရာမပြင်းထန်သည့် ဆောင်ရွက်ချက်များကို ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ ဥပမာ အုပ်ချုပ်ရေးမှ တရားသူကြီးများကို စိတ်တိုင်းကျရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းနှင့် ထုတ်ပယ်ခြင်းများပြုနိုင်ခြင်း၊ လစာများကို သတ်မှတ်ပေးခြင်းစသည့် အခွင့်အာဏာများရှိနိုင်ပြီး ၎င်းတို့၏ အနာဂတ်ရာထူးတိုးမြှင့်ခြင်းအတွက် အခွင့်အရေးများကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲနိုင်ခြင်း အာဏာရှင်ဆန်စွာ တရားရုံးပြောင်းလွှဲတာဝန်ထမ်းဆောင်စေခြင်းတို့ ပြုလုပ်နိုင်ပါသည်။

အဆိုပါတရားရေးဆိုင်ရာလွတ်လပ်မှုကိုစနစ်တကျဆန့်ကျင်ခြင်းအပြင် သီးခြားကိစ္စရပ်တစ်ခုနှင့် ပတ်သတ်၍ တရားသူကြီးများ၏ ဘက်လိုက်မှုမရှိခြင်းနှင့်ပတ်သတ်၍လည်း စွပ်စွဲပြောဆိုခံရနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ တရားသူကြီးတစ်ဦးသည် တူညီသည့် ကိစ္စရပ်တစ်ခုတွင် တရားလိုရှေ့နေအဖြစ် ယခင်က ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်း သို့မဟုတ် တစ်ဖက်သော အဖွဲ့အစည်းနှင့်ပုဂ္ဂိုလ်ရေးအရ ဆက်သွယ်မှုများရှိနိုင်ပါသည်။ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုသည် အဆိုပါတရားသူကြီးများအားဥပဒေဆိုင်ရာအဓိပ္ပါယ်ကောက်ယူမှု၊ အသုံးချဆောင်ရွက်မှုများတွင် လမ်းလွဲသွားစေအောင် တွန်းအားပေးနိုင်သည့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ၊ စီးပွားရေးဆိုင်ရာ၊ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် လူမှုရေးဆိုင်ရာ ဖိအားပေးဆောင်ရွက်မှုများမှ တရားဥပဒေစနစ်အရ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်လိုအပ်ပါသည်။(Plank ၁၉၉၆:၇)

တရားရေး၏ တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခံရမှု

တရားစီရင်ရာတွင် ပိုမိုထိရောက်မှုရှိစေရန်အတွက် တရားစီရင်ရေးအား တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခံရရန်လိုအပ်ပါသည်။ တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်မှုများပြုလုပ်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့်တာဝန်များကို ရရှိနိုင်မည့် လူအများကကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လက်ခံမှုဖြစ်ပါသည်။ တရားရေးအနေဖြင့် အခြားအဖွဲ့အစည်းများနှင့် တစ်ခြားမက်လုံးများမှ သီးခြားရပ်တည်နိုင်မှုသည် အဆိုပါတရားဝင်ဖြစ်မှုအတွက် မရှိမဖြစ် လိုအပ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ပြည့်စုံမှုမရှိပါ။ တရားရေးအနေဖြင့် နိုင်ငံရေးအရဘက်လိုက်မှုကင်းခြင်းနှင့် တာဝန်ခံမှုလည်းလိုအပ်ပါသည်။ တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရာတွင် အသုံးပြုသည့် နည်းလမ်းများတွင် အဆိုပါမူဝါဒနှစ်ခုလုံးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရပါမည်။

တရားရေး၏ ဘက်လိုက်မှုကင်းခြင်း

တရားသူကြီးများသည် ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်ရာတွင် အခြေခံဥပဒေနှင့် ဥပဒေများအရ ဆုံးဖြတ်ရမည်ဖြစ်သော်လည်း ၎င်းတို့သည် ဥပဒေအား အဓိပ္ပါယ်ကောက်ယူမှုနှင့် အသုံးချမှုများမှ အပြည့်အဝချန်လှပ်ထားရန် မဖြစ်နိုင်သည့် သီးခြားအတွေ့အကြုံများနှင့် ယုံကြည်ချက်ရှိသည့် သာမန်လူသားများဖြစ်ပါသည်။ ရှေးဆန်သည့် လွှမ်းမိုးလိုသည့် သဘောထားများကို အားပေးသည့် တရားရေးဆိုင်ရာ လေ့ကျင့်မှုများနှင့် လူမှုရေးဆောင်ရွက်ချက်ပုံစံများဖြင့် တရားစီရင်ရေးတွင် အခွင့်ထူးခံအထက်တန်းလွှာများ (အထူးသဖြင့် ချမ်းသာကြွယ်ဝသူများနှင့် လူနေမှုအဆင့်အတန်း မြင့်မားသူများ) သို့မဟုတ် လူများစုတိုင်းရင်းသားများကသာ လွန်ကဲစွာကိုယ်စားပြုခြင်းသည် တရားစီရင်ရေးအနေဖြင့် ဆင်းရဲသူများ သို့မဟုတ် အဆင့်အတန်းနိမ့်ကျသောနိုင်ငံသားများ သို့မဟုတ် လူနည်းစုအုပ်စုများမှ နိုင်ငံသားများအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိစေမည့်ကိစ္စရပ်များကို ဆုံးဖြတ်ရာတွင်ဘက်လိုက်မှုကင်းခြင်းကို ထိခိုက်စေသည်ဟု မှတ်ယူနိုင်ပါသည်။ အဆိုပါကိစ္စရပ်များကို မျှတစွာဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက် နိုင်ငံတော်သည် အားလုံးအကျိုးဝင်ပြီး မတူကွဲပြားမှုကို ဖော်ဆောင်နိုင်သည့် တရားသူကြီးရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေး နည်းလမ်းများကို

ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

တရားရေး၏ တာဝန်ခံမှု

နိုင်ငံရေးအရဘက်လိုက်မှုမရှိဘဲ ပြင်ပလွှမ်းမိုးမှုမှ လွတ်ကင်းပြီး ဥပဒေအား ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်ရာတွင် တရားသူကြီးများသည် ၎င်းတို့၏တာဝန်ဝတ္တရားများကို ဆောင်ရွက်ရာ၌ တာဝန်ခံမှုရှိရပါမည်။ တရားသူကြီးများအား အာဏာရှင်ဆန်စွာထုတ်ပယ်ခြင်း၊ ပြင်းထန်စွာဝေဖန်ခြင်းတို့မှ ကာကွယ်ပေးရမည့် နည်းတူ လာဒီစားသော တရားသူကြီးများအားထုတ်ပယ်ခြင်း၊ တရားရုံး၏အခွင့်အာဏာကို လွှဲမားစွာ အသုံးပြုသူများ၊ သို့မဟုတ် တရားရေး၏လွှဲလပ်မှု၊ ဘက်လိုက်မှုကင်းခြင်းမှု၊ သို့မဟုတ် တရားဥပဒေအရကျွမ်းကျင်ပိုင်နိုင်မှု စသည့် သူတို့၏တာဝန်များကို လျစ်လျူရှုသောသူများအား ထုတ်ပယ်နိုင်သည့် နည်းလမ်းများကို လည်းထားရှိရပါမည်။ သို့ဖြစ်၍တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အများစုတွင် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးလွတ်လပ်မှုနှင့် တာဝန်ခံမှုအကြား သင့်လျော်မှုတစ်ခုဖြင့် စွပ်စွဲပြစ်တင်ခြင်း သို့မဟုတ် အလားတူ တရားရေးလုပ်ငန်းစဉ်များဖြင့် တရားသူကြီးများကို ထုတ်ပယ်ခြင်းကို ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ အခြေခံဥပဒေသည် တရားရေးကောင်စီ သို့မဟုတ် အဆင့်မြင့်ကောင်စီများကဲ့သို့ သီးခြားလွတ်လပ်သည့်၊ သမာသမတ်ကျသည့် အဖွဲ့အစည်းများဖြင့်(တရားစီရင်ခွင့်၊ ထုတ်ပယ်ခွင့်၊ ကင်းလွတ်ခွင့်နှင့် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်မှုနှင့် ပတ်သက်သည့် သက်ဆိုင်ရာသင်ပုန်းကြီးတွင်ကြည့်ပါ) တရားစီရင်ရေး၏ တာဝန်ခံမှုအတွက် ပြဋ္ဌာန်းဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

၁၉၈၅ ခုနှစ် ကုလသမဂ္ဂ၏တရားရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်ခွင့်နှင့် သက်ဆိုင်သည့် အခြေခံမူဝါဒများ

၁၀။ တရားရုံးချုပ်အတွက် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခံရသည့် ပုဂ္ဂိုလ်အသီးသီးသည် ရိုးသားဖြောင့်မတ်ခြင်းနှင့် ဥပဒေအရ လေ့ကျင့်သင်ကြားပေးခြင်း သို့မဟုတ် အရည်အသွေးပြည့်ဝခြင်းရှိရပါမည်။ တရားသူကြီးများရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနှင့် သက်ဆိုင်သည့် မည်သည့်နည်းလမ်းမဆို မသင့်လျော်သည့် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် တရားရေးဆိုင်ရာ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းကိုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရပါမည်။ တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရာတွင် လူမျိုး၊ အသားအရောင်၊ ကျား မ၊ ဘာသာရေး၊ နိုင်ငံရေး သို့မဟုတ် အခြားထင်မြင်ယူဆချက်များ၊ နိုင်ငံသားဖြစ်မှု သို့မဟုတ် မူလလူ့အဖွဲ့အစည်းအသိုင်းအဝိုင်း၊ ပိုင်ဆိုင်သည့် ပစ္စည်းဥစ္စာ၊ မွေးဖွားခြင်း သို့မဟုတ် အဆင့်အတန်း စသည့် လူတစ်ဦး၏ နောက်ခံအကြောင်းအရာများကို ခွဲခြားသတ်မှတ်ခြင်းမရှိနိုင်ပါ တရားရုံးအတွက်လျှောက်ထားသူ၏ လိုအပ်ချက်သည် သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံတွင် နိုင်ငံသားဖြစ်ရန်လိုသည်ဆိုသည့်အချက်မှလွဲ၍ ခွဲခြားသတ်မှတ်ရန် မလိုပါ။

၁၁။ တရားသူကြီးများ၏ သက်တမ်း၊ ၎င်းတို့၏ လွတ်လပ်ခွင့်၊ လုံခြုံစိတ်ချမှု၊ လုံလောက်သည့် အခကြေးငွေ၊ တာဝန်ထမ်းဆောင်မှုအခြေအနေ၊ ပင်စင်ခံစားမှုနှင့် အငြိမ်းစားယူသည့်အသက်များကို ဥပဒေအရ ကာကွယ်ပေးရပါမည်။

၁၂။ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ထားသော သို့မဟုတ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံထားရသော တရားသူကြီးများကို သတ်မှတ်ထားသည့် အငြိမ်းစားယူသည့် အသက် သို့မဟုတ် အာဏာသက်ရောက်မှုသက်တမ်း ကုန်ဆုံးသည့်တိုင်အောင် ရာထူးသက်တမ်းကို အာမခံပေးထားနိုင်ပါသည်။

၁၃။ တရားသူကြီးများအား ရာထူးအဆင့်တိုးမြှင့်ခြင်းသည် မြင်သာသည့်အချက်များ၊ သီးခြားအရည်အချင်းများ၊ သမာသမတ်ကျမှုနှင့် အတွေ့အကြုံများအပေါ် အခြေခံ

သင့်ပါသည်။

၁၈။ တရားသူကြီးများကို စွမ်းဆောင်ရည်မရှိခြင်း သို့မဟုတ် ၎င်းတို့၏ တာဝန်ဝတ္တရားများကို ထမ်းဆောင်ရန် ကိုက်ညီမှုမရှိခြင်းများအတွက်သာ ရာထူးမှဆင်းရဲခြင်း သို့မဟုတ် ဖယ်ရှားခြင်းကို ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

တရားစီရင်ရေးအာဏာနှင့်ပတ်သက်သည့်ကန့်သတ်ချက်များ

တရားသူကြီးများသည် ဥပဒေပြုအာဏာကို အလွဲသုံးစားပြုခြင်း သို့မဟုတ် ပြည်သူ့ကိုယ်စားလှယ်များ၏ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်ကို နည်းမျိုးစုံဖြင့် ချိုးဖောက်ခြင်းများ မပြုရပါ။ တရားရုံးများသည် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးအမြင်လွှမ်းမိုးမှုများနှင့် ပြည်သူ့ရေးရာမူဝါဒများနှင့်ပတ်သက်သည့် သဘောထားကွဲလွဲသည့် အမေးပြဿနာများကို ဖြေရှင်းဆုံးဖြတ်ခြင်း(ဥပမာ အမေရိကန်နိုင်ငံ၏ တရားရုံးချုပ်မှ ကိုယ်ဝန်ဖျက်ချမှုဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်၊ *Roe v. Wade* ၊ ၁၉၇၃) သို့မဟုတ် ရွေးချယ်သတ်မှတ်ထားသည့် ဥပဒေပြုအာဏာရှိသူများမှ အထက်တန်းလွှာများ၏ အကျိုးစီးပွားကိုဖြည့်ဆည်းဆောင်ရွက်မည့်နည်းလမ်းများဖြင့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို အဓိပ္ပါယ်သတ်မှတ်ခြင်းဖြစ်လျှင် (ဥပမာ အလုပ်လုပ်ချိန်နာရီနှင့်ပတ်သက်သည့် စည်းမျဉ်းသတ်မှတ်ချက်များ၊ *Lochner v. New York*, ၁၉၀၅) ဒီမိုကရေစီအုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို ပျက်စီးစေနိုင်ပါသည်။

သို့ဖြစ်ပါ၍ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး တရားဥပဒေနှင့် အခြားနိုင်ငံရေးဇာတ်ကောင်များအကြား ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းနိုင်မှုများ ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်နိုင်ရန်အတွက် တရားဥပဒေဆိုင်ရာ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မည့် စည်းမျဉ်းများကို သတ်မှတ်သင့်ပါသည်။ဥပမာ တရားစီရင်ရေးအနေဖြင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများကို ကျယ်ပြန့်စွာထင်ဟပ်နိုင်စေရန် တရားရေးဆိုင်ရာရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးအတွက် အုပ်ချုပ်ရေးမှ အဆိုတင်သွင်းခြင်းသို့မဟုတ် ဥပဒေပြုရေးမှအတည်ပြုခြင်း။ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ထားသည့် တရားသူကြီးများ၏အရည်အသွေးကိုကျဆင်းစေခြင်းနှင့် တရားသူကြီးများကို နိုင်ငံရေးသမားများအသွင်ကူးပြောင်းစေခြင်း စသည့်နိုင်ငံရေးအသွင်သဏ္ဍာန်များမပါရှိသည့် ဒီမိုကရေစီဆိုင်ရာ ဥပဒေစည်းမျဉ်းသတ်မှတ်ချက်များကို ထိန်းသိမ်းဆောင်ရွက်ရန် တရားသူကြီးများအတွက်အဆိုပါစည်းမျဉ်းများကို သေချာစွာချမှတ်ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါသည် (*Mallison* ၂၀၀၆:၆)။

(ဂ) နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများ

ဒီမိုကရေစီစနစ်ကူးပြောင်းခြင်း သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခြင်းကို ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည့် နိုင်ငံသည် ပြည်တွင်းပြည်ပမှ တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခံရရေးအတွက် တရားရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုနှင့် တာဝန်ယူမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းစံနှုန်းသတ်မှတ်ချက်များနှင့်ကိုက်ညီမည့် တရားသူကြီးရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ပြဋ္ဌာန်းမှုများသတ်မှတ်လိုကြပါသည်။

နိုင်ငံသားများနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက်၏ ကုလသမဂ္ဂ တရားသူကြီးများ လွတ်လပ်ခွင့်ဆိုင်ရာ အခြေခံစည်းမျဉ်းများ (၁၉၈၅)၊ နိုင်ငံတကာ ဝတ်လုံတော်ရ ရှေ့နေများအသင်း၏ အနိမ့်ဆုံးအဆင့်အတန်း (၁၉၈၂) နှင့်အဆင့်မြင့်လွှတ်တော်နှင့် တရားရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှုနှင့်ပတ်သက်သည့် *Latimer* လွှတ်တော်ညွှန်ကြားချက်များ (၁၉၉၈) များ၏ ပုဒ်မခွဲ(၁၄)တွင် အဆိုပါသတ်မှတ်ချက်များပါဝင်ပါသည်။

(ဃ) ဖက်ဒရယ်နှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများ ပါဝင်စုစည်းမှု

ဖက်ဒရယ်မူဝါဒစနစ်အားလုံး၏ အခန်းကဏ္ဍအနေဖြင့် အခွင့်အာဏာများ မျှဝေခြင်း သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေပြဋ္ဌာန်းသတ်မှတ်ခြင်း၊ နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ခြင်း သို့မဟုတ် အများနှင့်သတ်ဆိုင်သော သတ်မှတ်ချက်များကိုအဆင့်မြင့်တရားစီရင်ရေးက အတည်ပြုသတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။ ဥပမာ ဘော့စ်နီးယား နိုင်ငံနှင့် ဟာဇီဂိုဗီးနားနိုင်ငံများ၏ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးအတွက် အဖွဲ့ဝင်လေးဦးကို ဖက်ဒရယ် အဆင့် အောက်လွှတ်တော်မှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပြီး အဖွဲ့ဝင်နှစ်ဦးအား Assembly of Republika Srpska မှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပါသည်။ ဂျာမဏီနိုင်ငံတွင် ပြည်နယ်တိုင်းအစိုးရ ကိုယ်စားလှယ်များပါဝင်သည့် အထက် လွှတ်တော်သည် ဖက်ဒရယ်အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံး၏ အဖွဲ့ဝင်ထက်ဝက်ကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရန် တာဝန်ရှိပါသည်။

(င) ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှု နည်းလမ်းများ

(က) တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများ

Ginsburg (၂၀၀၃)တွင် တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနှင့်သက်ဆိုင်သည့် နည်းလမ်း (၄) မျိုးကို သတ်မှတ်ဖော်ပြထားပါသည်။ (၁) အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခုမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့်နည်းလမ်းများ (၂) ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များမှ ခန့်အပ်ခြင်း (၃) ပူးပေါင်းရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းနှင့် (၄) ကိုယ်စားပြုရွေးချယ် ခန့်အပ်ခြင်းနည်းလမ်းများ ဖြစ်ပါသည်။

အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခုမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့်နည်းလမ်းများ

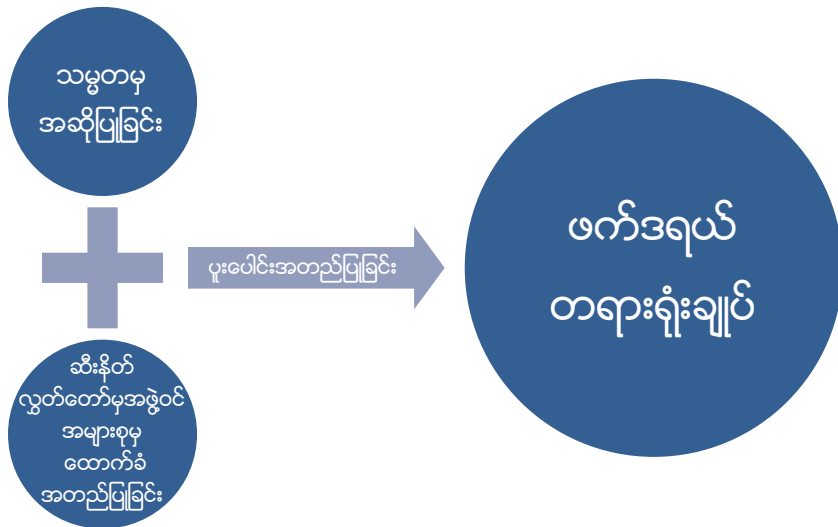
အများအားဖြင့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခုမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့်နည်းလမ်းများတွင် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် သက်ဆိုင်သည့် သမ္မတ သို့မဟုတ် ဝန်ကြီးချုပ်ကဦးဆောင်ပြီး တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့် အခွင့်အာဏာသည် အုပ်ချုပ်ရေးတွင်ရှိပါသည်။ များစွာသောပြဋ္ဌာန်းသတ်မှတ်ပြီးဖြစ်သည့် အခြေခံဥပဒေ ဟောင်းများတွင် အထူးသဖြင့် ဗြိတိန်နိုင်ငံတွင် စတင်ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည့် အခြေခံဥပဒေတွင် အဆိုပါနည်းလမ်း များကို လိုက်နာဆောင်ရွက်ပြီး တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရာတွင် ဆုံးဖြတ်ခွင့်အာဏာကို အုပ်ချုပ်ရေးမှ ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်ပါသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးမှ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများ ရွေးချယ်ခန့်အပ် ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်သည် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်တစ်ခုနှင့်တစ်ခုအကြား ကွာခြားချက်များရှိပြီး (၁) လျှို့ဝှက်၊ နည်းလမ်းတကျမဟုတ်သည့် ညှိနှိုင်းတိုင်ပင်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်များ (၂) အုပ်ချုပ်ရေးမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ် ထားသည့်အဖွဲ့ဖြင့် တရားဝင်ညှိနှိုင်းတိုင်ပင်မှုများ၊ သို့မဟုတ် (၃) လွတ်လပ်သော တရားသူကြီးများ ရွေး ချယ်ခန့်အပ်မှုဆိုင်ရာကော်မရှင်မှ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများအားအဆိုပြုခြင်း (Roth ၂၀၁၂) တို့ ပါဝင်ပါသည်။

ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များမှရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း

ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များမှ ခန့်အပ်ခြင်းနည်းလမ်းတွင် အသစ်ခန့်အပ်မည့်တရားသူကြီးများကို လက်ရှိတရားသူကြီးများက ရွေးချယ်ခန့်အပ်နိုင်ပါသည်။ တရားသူကြီးများသည် တရားဝင်ဆန္ဒဖော်ထုတ် သည့် အစီအစဉ်များကို ကိုယ်တိုင်ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် အတည်ပြုခန့်အပ်မည့် တရားသူကြီး များကို ၎င်းတို့၏ အထက်လူကြီးများမှ အတည်ပြုထောက်ခံပါသည်။ အဆိုပါစနစ်အရ အဆင့်မြင့် တရားသူကြီးများသည် ၎င်းတို့၏ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်အဆင့်အတန်းကိုထိန်းသိမ်းရန်နှင့် ဘက်လိုက်မှုကို

ကန့်သတ်နိုင်ရန်အတွက် နာမည်ကောင်းရလိုခြင်းကဲ့သို့ ဆွဲဆောင်မှုရှိသည့် ကိစ္စရပ်များပေါ်တွင် အလေးထားဆောင်ရွက်ခြင်းမှ ၎င်းတို့၏ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များအသိုင်းအဝိုင်းကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်သည့် အနေဖြင့် ဆောင်ရွက်ရပါမည် (Mueller ၁၉၉၉ ; Ginsburg ၂၀၀၃: ၄၃)။ ကိုယ်တိုင်ဆန္ဒဖြင့် ဆက်လက်လုပ်ဆောင်သော တရားစီရင်ရေးသည် တရားရေးဆိုင်ရာ လွတ်လပ်ခွင့်နှင့် ကျွမ်းကျင်ပိုင်နိုင်မှုကို ကာကွယ်ပေးပါသည်။ သို့သော် အခွင့်အာဏာများကို အဆင့်မြင့်တရားသူကြီးများအကြားစုစည်းထားကာ တရားသူကြီးတစ်ဦးချင်းစီ၏ လွတ်လပ်ခွင့်ကို ပျက်စီးစေပြီး တရားသူကြီးအစုအဖွဲ့အား ရှေးရိုးအစဉ်အလာအတိုင်း ဆောင်ရွက်စေခြင်း၊ ပြည်သူလူထုအား ကိုယ်စားပြုဆောင်ရွက်မှုမရှိခြင်း၊ တာဝန်ယူဆောင်ရွက်မှုမရှိခြင်းနှင့် တာဝန်ကျေပွန်မှုမရှိခြင်းများ ဖြစ်စေပါသည်။

ပုံစံ(၁) - ဘရာဇီးလ်နိုင်ငံ၏ ဖက်ဒရယ်တရားရုံးချုပ်အတွက် ပူးပေါင်းရွေးချယ်ခန့်အပ်မှု နည်းလမ်းများ

ပူးပေါင်းရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း

ပူးပေါင်းရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနည်းလမ်းများတွင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မည့် အဖွဲ့အစည်းနှစ်ခု လိုအပ်ပါသည်။ အများအားဖြင့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်ပြီး အခြားအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ အဆိုပါရွေးချယ်သတ်မှတ်ချက်ကို အတည်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် သတ်မှတ်ရွေးချယ်ထားသည့် စာရင်းများထဲမှ တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ ဘရာဇီးလ်နိုင်ငံတွင် သမ္မတက ဖက်ဒရယ်တရားရုံးချုပ်အတွက် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းကို အဆိုပြုပြီး အဆိုပါ ကိုယ်စားလှယ်လောင်းသည် ဆီးနိတ်လွှတ်တော်တွင် အဖွဲ့ဝင်အများစု၏ထောက်ခံမှု ရရှိနိုင်ရပါမည် (ဘရာဇီးလ်နိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၁၀၁)။

ကိုယ်စားပြုရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း

ကိုယ်စားပြု ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း ဆိုင်ရာနည်းလမ်းများတွင် အဖွဲ့အစည်းနှစ်ခု သို့မဟုတ် ထို့ထက်ပိုမိုသော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုချင်းစီက တရားရုံးအတွက် သတ်မှတ်အဖွဲ့ဝင်အရေအတွက်ကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်နိုင်ပါသည် (အများအားဖြင့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံး သို့မဟုတ် တရားရုံးချုပ်အတွက်သာ အသုံးပြုနိုင်ပါသည်)။ ဥပမာ မွန်ဂိုလီးယားနိုင်ငံတွင် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံး၏ အဖွဲ့ဝင် သုံးပုံတစ်ပုံကို သမ္မတမှလည်းကောင်း၊ သုံးပုံတစ်ပုံကို လွှတ်တော်မှလည်းကောင်း၊ သုံးပုံတစ်ပုံကို တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့မှလည်းကောင်း ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပါသည်။

ပုံစံ (၂) - မွန်ဂိုလီးယားနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးအတွက် ကိုယ်စားလှယ်များ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း

မှတ်ချက် - တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း၏ ပူးပေါင်းစနစ်နှင့် ကိုယ်စားပြုစနစ် အကြား အဓိကခြားနားချက်တစ်ရပ်ရှိပါသည်။ ပူးပေါင်းစနစ်အရ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုကို ပူးပေါင်းဆောင်ရွက် နိုင်ပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ တစ်ဦးချင်းစီကို ခန့်အပ်ရန်အတွက် ပါဝင်သည့် အဖွဲ့အစည်းအားလုံးမှ အတည်ပြုချက် (သို့မဟုတ် အနည်းဆုံး သဘောတူလိုက်လျောနိုင်မှု) ရရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။ ခြားနားချက် မှာ ကိုယ်စားပြုစနစ်တွင် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းကို တစ်ဦးချင်းစီအလိုက် ဆောင်ရွက်ပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ပါဝင်ဆောင်ရွက်သည့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုချင်းစီမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းကို အခြားအဖွဲ့အစည်းများ၏ သဘောတူညီချက်မလိုဘဲ မိမိသဘောအတိုင်းဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ ပြင်ဆင်သတ်မှတ်ခြင်းကို ရွေးချယ် ခန့်အပ်မည့်အဖွဲ့အစည်းများအကြား အပြန်အလှန်သဘောတူညီချက်ဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်သော်လည်း ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ အကျိုးအမြတ်အတွက် ကိုယ်စားလှယ်ကို ရွေးချယ် ခန့်အပ်ရန် ကိုယ်စားပြုစနစ်တွင် ဖြစ်နိုင်ပါသည် (Ginsburg ၂၀၀၃:၄၅)။ အဆိုပါအခြေအနေမျိုးမှာ အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ အကျိုးအမြတ်အတွက်သာမက ရွေးချယ်ခန့်အပ်မည့်အဖွဲ့အစည်း၏ သဘောတရား နှင့် ပါတီသစ္စာခံခြင်းအပေါ်တွင် မူတည်ပါသည်။

နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးရောစပ်ထားခြင်း

အထက်ပါရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနည်းလမ်းများကို ပေါင်းစပ်ပြီး နည်းလမ်းသစ်များ ဖန်တီးနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ ကိုယ်စားပြုရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့်ပုံစံအရ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့မှ တရားရုံး၏အဖွဲ့ဝင်အချို့ကို ရွေးချယ် ခန့်အပ်ပြီး အခြားသူများကို နှစ်ဦး သို့မဟုတ် ထို့ထက်ပိုမိုပြီး ပူးပေါင်းအတည်ပြုရန်လိုအပ်သည့် ပူးပေါင်း ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့်နည်းလမ်းများဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ ပူးပေါင်းရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနည်းလမ်း များကို လုပ်ဆောင်သည့် အဖွဲ့အစည်းများသည် ကိုယ်စားပြုရွေးချယ်ခန့်အပ်မှု နည်းလမ်းကိုလည်း အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ ဂျပန်နိုင်ငံ၏ တရားရုံးချုပ်မှ တရားသူကြီးချုပ်နှင့် အယူခံရုံး၏ ဥက္ကဋ္ဌကို အတိုက်အခံခေါင်းဆောင်များနှင့်တိုင်ပင်ပြီး ဝန်ကြီးချုပ်၏ အကြံပြုချက်ဖြင့် ဘုရင်ခံချုပ်မှ တရားဝင် ခန့်အပ်ပါသည်။ အခြားတရားရုံးချုပ်နှင့် အယူခံရုံး၏ တရားသူကြီးများကို တရားရေးလုပ်ငန်းကော်မရှင်၏ အကြံပြုချက်ပေါ်မူတည်ပြီး ဘုရင်ခံချုပ်က ခန့်အပ်ပါသည်။ တရားသူကြီးချုပ်၊ အယူခံရုံး၏ ဥက္ကဋ္ဌနှင့် ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းကော်မရှင်၏ ဥက္ကဋ္ဌသည် တရားရေးလုပ်ငန်းကော်မရှင်၏ အဖွဲ့ဝင်ရာထူးများဖြစ်ပြီး တရားရေးလုပ်ငန်းကော်မရှင်၏ အခြားအဖွဲ့ဝင်များကို အတိုက်အခံခေါင်းဆောင်များနှင့် တိုင်ပင်ပြီး ဝန်ကြီးချုပ်၏အကြံပြုချက်ဖြင့် ဘုရင်ခံချုပ်မှခန့်အပ်ပါသည်။ အဆိုပါအခြေအနေမျိုးတွင် တရားသူကြီးများ

ရွေးချယ်ခန့်ထားရေးအတွက် ပူးပေါင်းရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း၊ ကိုယ်စားပြုရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းနှင့် ကျွမ်းကျင်သူများမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများအားလုံးသည် ရောထွေးပေါင်းစပ်သွားပါသည်။

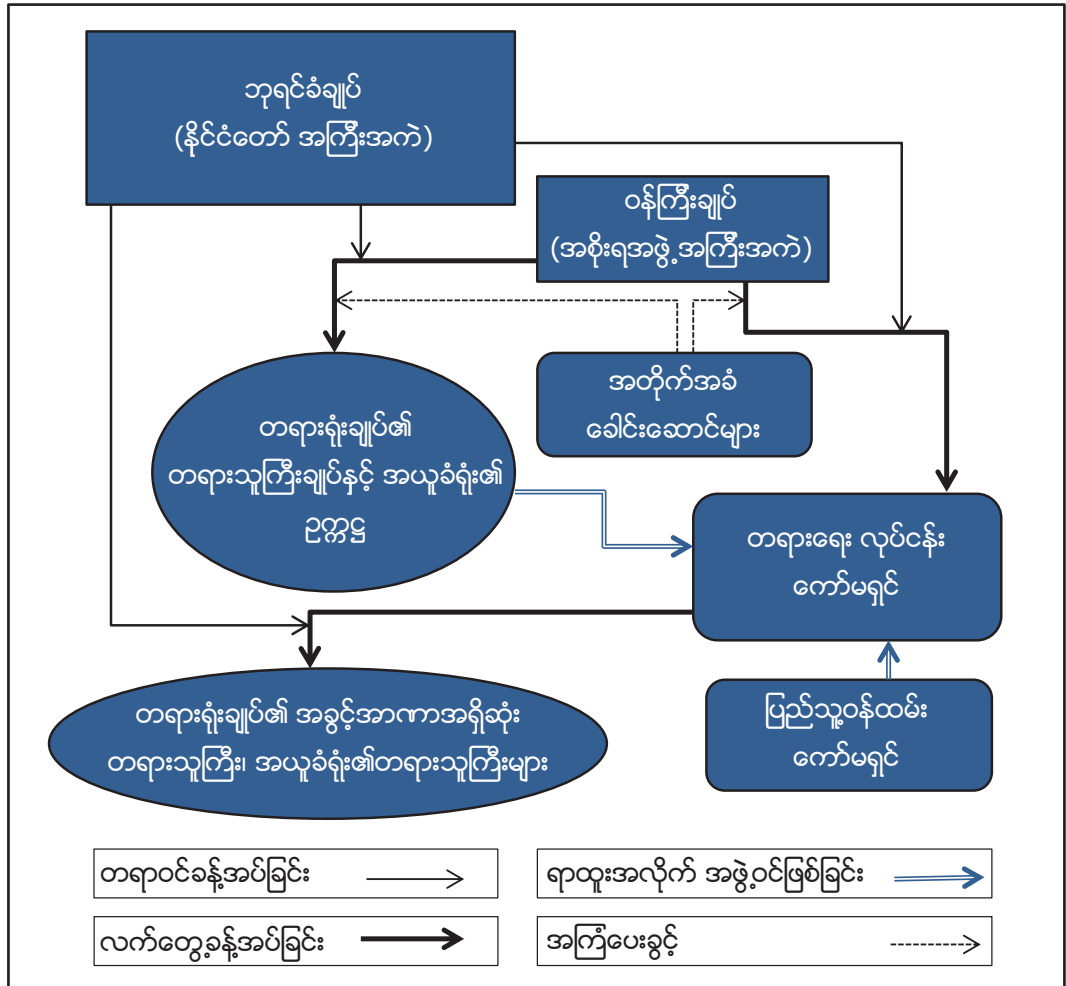
အခြေခံဥပဒေအရဒွိဟဖြစ်စေသည့်နည်းလမ်းများ

အခြေခံဥပဒေတွင်ဖော်ပြပါရှိသည့် အကြောင်းအရာများသည် အမှန်တကယ်ဆောင်ရွက်နေသည့် တရားသူကြီးခန့်အပ်မှုဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများ၏ မှန်ကန်သည့် သဘောသဘာဝကို ထုတ်ဖော်ထားလေ့မရှိပါ။ ဥပမာ အခြေခံဥပဒေတွင်ပါရှိသည့် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့သည် ကန့်သတ်မှုမရှိသော ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာကို ပိုင်ဆိုင်ထားပြီး ပူးပေါင်းရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း သို့မဟုတ် ကျွမ်းကျင်သူများက ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းအဖြစ် ဖန်တီးနိုင်မည့် ၎င်းတို့၏ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်နယ်ပယ်များအား သမားရိုးကျ သို့မဟုတ် ပြဋ္ဌာန်းချက်များအရ ကန့်သတ်ထားပါသည်။

- အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေတွင် တရားသူကြီးများကို - ဝန်ကြီးများအဖွဲ့ကောင်စီ၏ တရားဝင် အကြံပေးချက်အရ - တရားရုံးချုပ်ရှိ တရားသူကြီးချုပ်နှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပြီးနောက် သမ္မတက ခန့်အပ်ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေး အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပြီး ကျွမ်းကျင်သူများသည် အကြံဉာဏ်ပေးခြင်းမျှသာ ပါဝင်ပါသည်။ လက်တွေ့အနေဖြင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ တရားရုံးချုပ်သည် တရားသူကြီးချုပ်၏ အကြံဉာဏ်ရယူခြင်းကို ဥပဒေအရ လိုက်နာဆောင်ရွက်မှုတစ်ခုအဖြစ် အနက်ကောက်ယူပါသည်။ သမ္မတသည် တရားသူကြီးချုပ်၏ အကြံပြုချက်များကို လိုက်နာဆောင်ရွက်ရန်မဟုတ်ပါ(ဝန်ကြီးများကောင်စီ၏ အကြံပြုချက်အပေါ်တွင်)။ သို့ရာတွင် အဆိုပါအကြံပြုချက်များကို ပထမအကြိမ် မရရှိဘဲ မည်သည့် ခန့်အပ်ခြင်းကိုမျှမပြုလုပ်ပါ။ ထို့အပြင် အကြံပြုချက်များကို တင်ပြခြင်းမပြုမီ တရားရုံးချုပ်မှ အဆင့်အမြင့်ဆုံးတရားသူကြီး (၄)ဦးထံမှ အကြံဉာဏ်များ ရယူပါသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် အဆိုပါအကြံပြုချက်၏ သဘောသဘာဝသည် ပုဂ္ဂလိကဆိုင်ရာအကြံပေးခြင်းမှ လက်အောက်ခံအကြံပေးခြင်းအဖြစ်သို့ပြောင်းလဲသွားပါသည်။ သို့ဖြစ်သောကြောင့် ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနည်းလမ်းများတွင် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့နှင့် တရားရေးဆိုင်ရာအဖွဲ့များအကြား ဖက်စပ်ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သည့်ပူးပေါင်းရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနည်းလမ်းများမှာ အကျိုးသက်ရောက်နေဆဲဖြစ်ပါသည် (Khosla ၂၀၁၂:၂၇-၃၀)။
- အခြေခံဥပဒေတွင် ဖော်ပြပါရှိသည့် အကြောင်းအရာများနှင့် လက်တွေ့ဆောင်ရွက်မှုအကြား အလားတူ ကွာဟချက်များကို နယ်သာလန်နိုင်ငံတွင် တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။ ဒတ်ချ်နိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေအရ တရားရုံးချုပ်အတွက် တရားသူကြီးများကို အောက်လွှတ်တော်မှ အဆိုပြုထားသည့် သတ်မှတ်ထားသူ (၃)ဦးအနက် (အစိုးရ၏ ဥပဒေအရအကြံပြုချက်ပေါ်တွင်မူတည်ပြီး) ဘုရင်က ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းမှာ ဖက်စပ်ရွေးချယ်ခန့်ထားမှုနည်းလမ်းနှင့် တူညီပါသည်။ လက်တွေ့အားဖြင့် အောက်လွှတ်တော်သည် အဆိုပြုရာတွင် တရားရုံးချုပ်၏ အကြံပြုချက်ကိုရယူပါသည် ထို့ကြောင့်ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနည်းလမ်းသည် သဘောသဘာဝအရ ကျွမ်းကျင်သူများ အများစုပါဝင်ပါသည် (Ten Kate and Van Koppen ၁၉၅၅)။
- အဆိုပါမကွဲပြားသည့် ကိစ္စရပ်များကို လက်တွေ့အားဖြင့် လက်ခံဆောင်ရွက်နိုင်သော်လည်း အထူးသဖြင့် ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းများကို ကြာရှည်စွာပြဋ္ဌာန်းသတ်မှတ်လာခဲ့ပြီး တရားသူကြီးများ၏ လွတ်လပ်ခွင့်ကို လေးစားလိုက်နာဆောင်ရွက်သည့်နိုင်ငံများတွင် အခြေခံဥပဒေသစ်ရေးဆွဲရာတွင် မသေချာသည်ကိစ္စရပ်များကိုရှောင်ရှားရန်နှင့် တရားသူကြီးများကို ခန့်အပ်ရာ

တွင်ရှင်းလင်းပြီး အဓိပ္ပါယ်လွဲမှားမှုများကို ရှောင်ရှားသည့်နည်းလမ်းများကို ဖော်ထုတ်သင့်ပါသည်။

ပုံစံ(၃)-ဂျပန်နိုင်ငံတွင် အားလုံးပေါင်းစုထားသည့် တရားသူကြီးရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများ

တရားသူကြီးများရွေးကောက်တင်မြှောက်ခြင်း

တရားစီရင်ပိုင်ခွင့် အနည်းငယ်တွင် အဓိကအားဖြင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုတွင် တရားသူကြီးများကို အများနှစ်သက်သည့် ရွေးကောက်ပွဲများဖြင့် ရွေးချယ်သတ်မှတ်ပါသည်။ အများနှစ်သက်သည့် ရွေးကောက်ပွဲသည် အရည်အသွေးကျွမ်းကျင်မှုဆိုင်ရာ အာမခံချက်နည်းပြီး ရွေးကောက်ပွဲတွင် ထောက်ခံမှုရရှိရန်အတွက် ငွေကြေးအသုံးချဆောင်ရွက်လျှင် အဆိုပါတရားသူကြီးများသည် နိုင်ငံရေးဘက်တော်သားများဖြစ်ပြီး နိုင်ငံရေးသစ္စာဖောက်မှုများ ရှိနိုင်ပါသည်။ Bolivia နိုင်ငံ၏ ၂၀၁၀ ခုနှစ် အခြေခံဥပဒေတွင် အများနှစ်သက်သည့် ရွေးကောက်ပွဲကို တရားရုံးချုပ်၏ အဖွဲ့ဝင်များကို ရွေးချယ်ရန် ကျင်းပခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် နိုင်ငံရေးဘက်လိုက်မှုမရှိစေရန် ကိုယ်စားလှယ်လောင်းများအား တက်တက်ကြွကြွမဲဆွယ်စည်းရုံးခြင်းနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့်ဆက်နွယ်မှုရှိခြင်းကို ခွင့်မပြုပါ။

တရားရေးဆိုင်ရာ ရွေးကောက်ပွဲတွင် ပါဝင်မဲဆွယ်စည်းရုံးခြင်း - Texas ၁၈၇၆ ခုနှစ်ကစတင်ပြီး အဆင့်အားလုံးရှိ တရားရုံးချုပ်များ (Texas ပြည်နယ်) ၏

တရားသူကြီးများကို တစ်ဘက်သတ်ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပခြင်းဖြင့် ပြည်သူလူထုက ရွေးချယ်ပါသည်။ ၁၉၈၀ ခုနှစ်တွင် Texas ပြည်နယ်သည် တရားရေးဆိုင်ရာယှဉ်ပြိုင်မှု တွင် ဒေါ်လာ (၁)သန်းကျော် သုံးစွဲကုန်ကျသည့် ပထမဆုံးသော ပြည်နယ်တစ်ခုဖြစ်ပါ သည်။ ၁၉၈၀ ခုနှစ်နှင့် ၁၉၈၆ ခုနှစ်ကြားတွင် အယူခံရုံးတွင် ပြိုင်ပွဲဝင်သူများအတွက် ထည့်ဝင်မှုသည် ၂၀ % ခန့်တိုးတက်လာပါသည်။ နေရာ (၆)နေရာအတွက် ပြိုင်ပွဲဝင် (၁၂)ဦးဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင် သည့် ၁၉၈၈ ခုနှစ် Texas တရားရုံးချုပ်ရွေးကောက်ပွဲသည် ဒေါ်လာ (၁၂) သန်းကျော်ကျပြီး Texas ပြည်နယ် သမိုင်းကြောင်းတစ်လျှောက်တွင် ကုန်ကျစရိတ် အများဆုံးဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၉၂ ခုနှစ်နှင့် ၁၉၉၇ ခုနှစ်ကြားတွင် Texas တရားရုံးချုပ်တွင် ရွေးကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရရှိသူ (၇)ဦးရှိပြီး ဒေါ်လာ (၉.၂) သန်း ကုန်ကျပါသည်။ အဆိုပါ (၉.၂) သန်းအနက် (၄၀)%ကျော်ကို ပါတီများ သို့မဟုတ် ရှေ့နေများကတရားရုံးတွင် သို့မဟုတ် အဆိုပါ ပါတီများနှင့် ဆက်စပ်သူများက ထည့်ဝင်ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

Missouri Plan ဟု သိရှိကြသည့် စီမံကိန်းသည် အမေရိကန်နိုင်ငံ၏ ပြည်နယ်အများစုတွင် လက်ခံကျင့်သုံးကြပြီး ဘက်လိုက်မှုကင်းသည့် ရွေးချယ်သတ်မှတ်ရေးကော်မရှင်၏ အကြံပြုချက်ပေါ်တွင် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့မှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းကို ဆောင်ရွက်ပါသည်။ သို့ရာတွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်ဆဲ တရားသူကြီးများအား မှတ်တမ်းများအရ ကန့်ကွက်ခြင်းမပြုဘဲ ရွေးကောက်ပွဲကိုဆက်လက်ထားရှိပါ သည်။ အဆိုပါစနစ်ကို ဂျပန်နိုင်ငံကအသုံးပြုပြီး တရားသူကြီးဆိုင်ရာ ရွေးကောက်ပွဲ၏ ဆိုးဝါးသည့် ရလဒ်ကို သက်သာစေပါသည်။ သို့ရာတွင် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို စတင်ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်သည့် နိုင်ငံ အတွက် အဆိုပါပြင်ဆင်ချက်ကိုအကြံပြုရာတွင် မည်သည့်အခြေအနေနှင့်တွေ့ကြုံရမည်ကို မှန်းဆရန် ခက်ခဲပါသည်။

အထူးသဖြင့် လက်တင်အမေရိကန်ရှိ နိုင်ငံများစွာတွင်အဆင့်မြင့် သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး၏ တရားသူကြီးကို ဥပဒေပြုရေးမှ တိုက်ရိုက်ရွေးချယ်ပါသည်။ အဆိုပါအချက်မှာ တရားသူကြီး များ၏ သတ်မှတ်သက်တမ်းကာလတိုတောင်းပါက နိုင်ငံရေးပါဝင်ပတ်သက်မှုပိုမိုများပြား နိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင် ရွေးကောက်ပွဲတွင် အများစုကိုယ်စားပြုသည့် စနစ်ကိုသုံးခြင်းဖြင့် အဆိုပါအချက်ကို သက်သာ စေပါသည်။ ဥပမာ အယ်လ်စာပေးဒါးနိုင်ငံ၏ တရားရုံးချုပ်မှ အဖွဲ့ဝင်များကို ဥပဒေပြုအမတ်များ၏ အများစု သုံးပုံနှစ်ပုံထောက်ခံမှုဖြင့် ရွေးချယ်ခြင်းဖြင့် မည်သည့်ပါတီအဖွဲ့အစည်းကမျှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း ကို ထိန်းချုပ်ခြင်းမပြုနိုင်ပါ။ သို့ရာတွင် အဆိုပါအချက်မှာ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခြင်းနှင့် လိမ္မာပါးနပ်သည့် အပေးအယူပြုဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံရေးအသွင်လက္ခဏာများ များစွာပါဝင်ပါသည် (Thale ၂၀၁၂)။

(ခ) တရားသူကြီးများကောင်စီ

တရားသူကြီးများကောင်စီ(တရားသူကြီးများ ခန့်အပ်ရေးကော်မရှင်၊ တရားသူကြီးများ လုပ်ငန်း ကော်မရှင် သို့မဟုတ် တရားရေးဆိုင်ရာကောင်စီကဲ့သို့သော စကားရပ်များကိုလည်းအသုံးပြုနိုင်ပါသည်) သည်လွတ်လပ်သောပြည်သူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်ပြီးအဖွဲ့ဝင်များသည်တရားရေးနှင့်သက်ဆိုင်သူများနှင့် တရားရေးနှင့်မသက်ဆိုင်သူများရောနှောပါဝင်၍ တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးတွင် ပါဝင် ဆောင်ရွက်ခြင်း သို့မဟုတ် အကြံပြုခြင်းအတွက် တာဝန်ရှိပါသည်။ ဥပမာ တောင်အာဖရိကတွင် တရား သူကြီးများ၊ တရားရေးဆိုင်ရာကျွမ်းကျင်သည့် ကိုယ်စားလှယ်များ၊ ပညာရှင်များနှင့်နိုင်ငံရေးဆောင်ရွက် သည့်အဖွဲ့ဝင်များပါဝင်သည့် တရားသူကြီးများလုပ်ငန်းကော်မရှင်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ

တရားရုံးကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးအတွက် သမ္မတကိုအဆိုပြုချက်များ တင်သွင်းနိုင်ပါသည်။ အားလုံးပေါင်းစပ်ထားသည့် တရားသူကြီးများကောင်စီကို ကျွမ်းကျင်မှုနှင့်လွတ်လပ်မှု၊ တရားရေးဆိုင်ရာ တာဝန်ခံမှုနှင့် ကိုယ်စားပြုမှုတို့အကြား မျှတမှုရှိစေရန်ဖွဲ့စည်းဆောင်ရွက်ပါသည်။ ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် ဖော်ပြနိုင်သည့် တရားသူကြီးများကောင်စီပုံစံကို ကမ္ဘာ့အခြေခံဥပဒေများတွင် အများအပြားတွေ့နိုင်ပါသည်။

တရားသူကြီးများကောင်စီ၏ရာထူးခန့်အပ်ခြင်းဆိုင်ရာအခွင့်အာဏာများ

တရားသူကြီးများကောင်စီ၏ လုပ်ငန်းတာဝန်နှင့် အခွင့်အာဏာများသည် တရားဝင်မဟုတ်ဘဲ အကြံပြုချက်များပေးနိုင်သည့် အကြံပေးအဖွဲ့သက်သက်မှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုလုပ်ငန်းများကို ထိန်းချုပ်ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်နိုင်သည့် အဖွဲ့အစည်းအထိ အတိုင်းအတာ များစွာကွာခြားနိုင်ပါသည်။ သံသယကင်းရှင်းစွာဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက် တရားသူကြီးများကောင်စီ၏ အခွင့်အာဏာများကို ဥပဒေဖြင့် သေချာစွာပြဋ္ဌာန်းဆောင်ရွက်ရန်အကြံပြုထားပါသည် (Stacy and Choudhry ၂၀၁၃: ၁၂-၁၃)။

- အိုင်ယာလန်နိုင်ငံ၏ တရားသူကြီးများခန့်အပ်ရေးဆိုင်ရာ အကြံပေးအဖွဲ့(JAAB)သည် အားနည်းသော အကြံပေးအဖွဲ့ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ JAAB သည် နေရာလစ်လပ်မှုတစ်ခုချင်းစီအတွက် အရည်အသွေးပြည့်ဝသည့် လျှောက်ထားသူ (၇)ဦး၏ စာရင်းမျှသာ အကြံပြုတင်ပြနိုင်သည်။ အရည်အသွေး သို့မဟုတ် ရွေးချယ်မှုအရ အဆင့်သတ်မှတ်ဖော်ပြခြင်း မပြုနိုင်ပါ။ အစိုးရသည် အဆိုပါစာရင်းများထဲမှ လျှောက်ထားသူများကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်ရန် တာဝန်မရှိပါ။ မိမိကိုယ်တိုင် လွတ်လွတ်လပ်လပ် ရွေးချယ်ခန့်အပ်နိုင်ပါသည်။ တရားသူကြီးချုပ်ခန့်အပ်ခြင်း သို့မဟုတ် ဌာနတွင်း ရာထူးတိုးမြှင့်ခြင်းအတွက် အခန်းကဏ္ဍမပါဝင်ပါ (ပြည်သူ့လွတ်မြောက်ရေးအတွက် အိုင်းရစ်ကောင်စီ ၂၀၁၄:၇)။
- ခြားနားချက်မှာ ကနေဒါနိုင်ငံ၊ အွန်တရီယိုရှိ တရားသူကြီးများခန့်အပ်ရေးဆိုင်ရာ အကြံပေးအဖွဲ့ (JAAC)သည် နေရာလွတ်တစ်နေရာအတွက် အမည်(၃)ခုကို တင်သွင်းပါသည်။ အဆိုပါ အမည်များကို ရွေးချယ်မှုအတွက် အဆင့်သတ်မှတ်ပါသည်။ တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းကို ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသော စီရင်စုကိုတာဝန်ယူရသည့် ရှေ့နေချုပ်သည် ဥပဒေအရ အဆိုပါ အမည်စာရင်း(၃)ဦးမှ တစ်ဦးဦးကို ရွေးချယ်ရန်လိုအပ်ပါသည်။ ရှေ့နေချုပ်သည် တင်သွင်းလာသော အမည်စာရင်းတစ်ခုလုံးကို ငြင်းပယ်နိုင်ပြီး JAACအနေဖြင့် အကြံပြုချက်အသစ်ပေးရန် လိုအပ်ပါသည်။

တရားသူကြီးများကောင်စီ၏ စီမံခန့်ခွဲရေး၊ ကြီးကြပ်ရေးနှင့် အကြံပေးရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းတာဝန်များ

တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းတာဝန်များအပြင် တရားသူကြီးများကောင်စီသည် စီမံခန့်ခွဲရေး၊ ကြီးကြပ်ရေးနှင့် အကြံပေးရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းတာဝန်များလည်း ဆောင်ရွက်ရနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ တရားသူကြီးများကောင်စီသည် တရားသူကြီးများ၏ လစာနှင့်ပတ်သက်ပြီး သတ်မှတ်ခြင်း၊ အကြံပြုခြင်းများအတွက် အခွင့်အာဏာရှိနိုင်ပြီး တရားရေးဆောင်ရွက်မှုဆိုင်ရာ လွှဲပြောင်းမှုများကို ကြားနာခြင်း၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းများအတွက် စည်းမျဉ်းများချမှတ်ဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး ကိုယ်ကျင့်တရားဆိုင်ရာ ကျင့်ဝတ်စည်းကမ်းများချမှတ်ခြင်း သို့မဟုတ် တရားရေးဆိုင်ရာ ဆောင်ရွက်မှုများအတွက် ယေဘုယျ စံသတ်မှတ်ချက်များ ချမှတ်ခြင်းတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

တရားရေးကောင်စီဖွဲ့စည်းမှု

တရားရေးကောင်စီ၏ အဖွဲ့ဝင်များအား အမျိုးအစား (၄)မျိုး ခွဲခြားသတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။ (၁) တရားရေးအဖွဲ့ဝင်များ (၂) လေ့ကျင့်ထားသည့် ဥပဒေကျွမ်းကျင်အဖွဲ့ဝင်များ (၃) ဥပဒေအရာရှိများ သို့မဟုတ် တရားရေးဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသည့် အစိုးရဝန်ကြီးများ (၄) ပြည်သူ့လူထုအကျိုးကို ကိုယ်စားပြု ဆောင်ရွက်ရန် ရွေးချယ်ထားသည့် သာမန်အဖွဲ့ဝင်များ (ရှေ့နေမဟုတ်သူများ) ပါဝင်ပါသည်။

နိုင်ငံတကာ ဝတ်လုံတော်ရရှေ့နေအသင်း၏ အနည်းဆုံးစံနှုန်းသတ်မှတ်ချက်တွင် တရားရေး ဆိုင်ရာ လွတ်လပ်ခွင့်(၁၉၈၂) နှင့်ပတ်သက်ပြီး အကြံပြုထားသည်မှာ တရားသူကြီးများကောင်စီ၏ အဖွဲ့ဝင်အများစုသည် တရားသူကြီးများဖြစ်သင့်ပြီး အုပ်ချုပ်ရေးကိုယ်စားပြုအဖွဲ့ဝင်များကို လျော့ချသင့်ပါ သည်။ သို့ရာတွင် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်မှုနှင့် လွတ်လပ်မှုကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။ တရား သူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုတွင် ခိုင်မာသည့် သဘောထားတစ်ရပ်အဖြစ် (အဓိကမကျသော်လည်း) ပြည်သူ့လူထု၏ အကျိုးစီးပွားကိုကျယ်ပြန့်စွာ ကိုယ်စားပြုဆောင်ရွက်မည့် သာမန်အဖွဲ့ဝင်များကိုလည်း အကြံဉာဏ်ပေးခွင့်ပြုသင့်ပါသည်။ လူနည်းစု သို့မဟုတ် ဘေးဖယ်ထားသည့် လူစုများထဲမှ တရားသူကြီး များ စုဆောင်းခြင်းကို ဆောင်ရွက်လိုပါလျှင် အဆိုပါပါဝင်ပတ်သက်မှုနှင့် ပါဝင်မှုအတိုင်းအတာသည် အရေးပါ ပါသည်။

တရားရေးကောင်စီ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အဆင့်အတန်း

တရားရေးကောင်စီကို အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ဖြင့် (အဆိုပါကိစ္စရပ်တွင် ၎င်းတို့၏ လွတ်လပ်ခွင့်သည် အမှုဆောင်အဖွဲ့၏ စိတ်ရှည်သည်းခံခြင်းနှင့် စိတ်နေသဘောထားကောင်းမွန်မှုပေါ် တွင်မူတည်ပါသည်)လွှတ်တော်မှအတည်ပြုသည့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းမှုများပေါ်တွင် အခြေခံပြီး(အဆိုပါကိစ္စ တွင် တစ်ဖက်သတ်ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းကို ပိုမိုကာကွယ်ထားသော်လည်း ဥပဒေပြုရေး၏အများစု ဆန္ဒအပေါ်တွင် မှီခိုဆဲဖြစ်ပါသည်။) သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေတွင် ခိုင်မာစွာပြဋ္ဌာန်းချက်များအရ (အဆိုပါ ကိစ္စတွင် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့နှင့် ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာများမှ တရားရေးကောင်စီကို လွတ်လပ်မှု ရရှိစေရေးအတွက် အမြင့်ဆုံးအဆင့်ဖြင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုပေးနိုင်ခြင်း)အလွတ်သဘောဖွဲ့စည်းနိုင် သည်။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ပိုမိုကောင်းမွန်စေရန်ရည်ရွယ်သည့် လုပ်ဆောင်သည့် ပြီးခဲ့သော အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းများသည် ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်၊ ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းကော်မရှင်စသည်တို့ကဲ့သို့ များစွာသော စတုတ္ထမြောက် လွတ်လပ်သည့်မဏ္ဍိုင် တစ်ခုအနေဖြင့် အခြေခံဥပဒေတွင် တရားရေး ကောင်စီ၏ကို ထည့်သွင်းဆောင်ရွက်ပါသည်။ ၁၉၉၆ ခုနှစ် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေနှင့် ၂၀၁၀ ခုနှစ် ကင်ညာနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေများတွင် တရားရေးကောင်စီ၏ အခွင့်အာဏာနှင့်အခြေခံ ဥပဒေဆိုင်ရာရှေ့လုပ်ငန်းစဉ်များဆိုင်ရာ အသေးစိတ်ဖော်ပြချက်များကို စံနှုန်းအဖြစ် ထင်ထင်ရှားရှား ဖော်ပြထားပါသည်။

(ဂ) အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးအတွက် အထူးပြဋ္ဌာန်းချက်များ

အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အထူးတရားရုံးရှိသည့် နိုင်ငံများတွင် ပုံမှန်တရားမရေးရာ၊ ပြစ်မှုနှင့် စီမံခန့်ခွဲရေးဆိုင်ရာ တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းအတွက် အသုံးပြုသည့် နည်းလမ်းများသည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးအတွက် ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနည်းလမ်းများနှင့် ကွာခြားလေ့ရှိပါသည်။ ဥပမာအဖြစ် တိုက်ရိုက်ကိုးကားဖော်ပြရလျှင် ပြင်သစ်နိုင်ငံတွင် တရားရေးကောင်စီ(ရာဇဝတ်တရား သူကြီးအဖွဲ့၏ အဆင့်မြင့်ကောင်စီ) သည် နိုင်ငံတော်သမ္မတက အတည်ပြုခန့်အပ်ရေးအတွက် သာမန် တရားသူကြီးများကို အဆိုပြုပြီးအခြေခံဥပဒေကောင်စီ၏ အဖွဲ့ဝင် (၉)ဦး (အခြေခံဥပဒေဝေဖန်သုံးသပ်

ရေးလုပ်ဆောင်ချက်အတွက် ဖြစ်သော်လည်း ပုံမှန်တရားရေးအဖွဲ့တွင် မပါဝင်ပါ) ကို ကိုယ်စားလှယ်စနစ် ဖြင့် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရာတွင် နိုင်ငံတော်သမ္မတက သုံးပုံတစ်ပုံ ကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပြီး ဆီးနိတ်လွှတ်တော် က သုံးပုံတစ်ပုံကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ကာ အမျိုးသားညီလာခံ၏ဥက္ကဋ္ဌက သုံးပုံတစ်ပုံ ကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပါ သည်။ ထိုနည်းတူစွာ ၁၉၇၈ ခုနှစ် စပိန်နိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေတွင် တရားရေးကောင်စီ (တရားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာရရှိသည့် အထွေထွေကောင်စီ) သည် သာမန်တရားဥပဒေဆိုင်ရာ အဖွဲ့ဝင်များအားလုံး ကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် အခြေခံဥပဒေခုံရုံးအဖွဲ့၏ အဖွဲ့ဝင် (၁၂)ဦးအနက် (၂)ဦးသာ (လွှတ်တော်တစ်ရပ်ချင်းစီ၏ အများစု ငါးပုံသုံးပုံထောက်ခံမှု စနစ်ဖြင့် (၄)ဦး ရွေးချယ်သတ်မှတ်ပြီး အစိုးရက (၂)ဦးရွေးချယ်ပါသည်) ရွေးချယ်သတ်မှတ်ပါသည်။ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအားဖြင့် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းမှု ပုံစံအမျိုးမျိုးသည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးအား နိုင်ငံရေးနှင့်တရားရေး ရောစပ်နေသော အဖွဲ့ အစည်းတစ်ခုအဖြစ် သဘောထားကို ပေါ်လွင်စေပါသည်။

(ဃ) တရားရုံးတွင် ကိုယ်လူများကိုသာခန့်အပ်ခြင်းကို ကန့်သတ်ခြင်း

တရားရုံးချုပ် သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးတွင် ပုံမှန်အားဖြင့် အဖွဲ့ဝင် (၉)ဦး၊ (၁၂) ဦး၊ သို့မဟုတ် (၁၅)ဦးပါဝင်ပါသည်။ အဖွဲ့ဝင်အရေအတွက်ကို ပုံမှန်ဥပဒေဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းသတ်မှတ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရန် အခွင့်အာဏာရှိသူများက သူလူများကိုသာ ခန့်အပ်ပြီး တရားရုံးအားလွှမ်းမိုးမှုကို ကာကွယ်နိုင်ရန် အခြေခံဥပဒေတွင် ကန့်သတ်ချက်များကို ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်း ထားသင့်ပါသည်။

(င) နိုင်ငံရေးစနစ်တစ်ခုလုံးတွင် တရားသူကြီးများခန့်အပ်ခြင်း၏ အခန်းကဏ္ဍ

ဒီမိုကရေစီဆန်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေစနစ်တွင် မည်သည့် အစိုးရဌာန၊ လူပုဂ္ဂိုလ်၊ အဖွဲ့ အစည်းကမျှ နိုင်ငံရေးစနစ်တစ်ခုလုံးပေါ်တွင် အချိုးအစားမညီမျှစွာ လွှမ်းမိုးဆောင်ရွက်ခြင်းမပြုနိုင် အောင် အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းသည့် အခြေအနေဖြစ်ရပါမည်။ အကယ်၍ ပါလီမန်အစိုးရစနစ်ကို ကျင့်သုံးပြီး နိုင်ငံရေးအရ ဘက်မလိုက်သော နိုင်ငံ့ခေါင်းဆောင် သမ္မတရှိသော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံဖြစ်လျှင် သမ္မတသည် အဆင့်မြင့်တရားသူကြီးအချို့ သို့မဟုတ် တရားသူကြီးကောင်စီ၏ အဖွဲ့ဝင်အချို့ကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းဖြင့် တရားသူကြီးများအနေဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးမှ သီးခြားလွတ်လပ်ခွင့်ကို ကာကွယ် စောင့်ရှောက်နိုင်ပါလိမ့်မည်။ သမ္မတစနစ်ကိုကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံဖြစ်လျှင် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အား အဆိုပါ အခွင့်အာဏာပေးခြင်းဖြင့် သမ္မတသည် တရားရေးဆိုင်ရာလွတ်လပ်ခွင့်ကို ပိုမိုအားကောင်းစေခြင်းထက် ပိုမိုအားနည်းစေပါလိမ့်မည်။ ထိုနည်းတူစွာ သမ္မတစနစ်တွင်ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာအတည်ပြုကြားနာခြင်းကို ဆောင်ရွက်နိုင်ပြီး သမ္မတအား သစ္စာခံသော ဥပဒေပြုလွှတ်တော်အမတ် အများစုကို ရှိလိမ့်မည်မဟုတ်ပါ။ သို့ရာတွင် ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် အစိုးရက လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်အများစုကို ဦးဆောင်ရသည့် ပါလီမန်စနစ်တွင် မပြုလုပ်နိုင်ပါ။

(၅) ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းအတွက် အရည်အချင်းနှင့် စံနှုန်းများ

(က) ကျွမ်းကျင်မှုနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးဆိုင်ရာ အရည်အချင်းများ

အခြေခံဥပဒေများတွင် တရားသူကြီးများနှင့်သက်ဆိုင်သည့် စံနှုန်းသတ်မှတ်ချက်များကို ပြည့်စုံရှင်းလင်းစွာဖော်ပြထားပါသည်။ အဆိုပါသတ်မှတ်ချက်များတွင် ပုံမှန်အားဖြင့် အသက်ကန့်သတ်ချက်၊ ဥပဒေရေးရာအရည်အချင်းနှင့် အတွေ့အကြုံများ ပါဝင်ပါသည်။

နယူးဇီလန်နိုင်ငံတွင် တရားရေးဆိုင်ရာ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းအတွက် စံနှုန်းသတ်မှတ်ချက်များ

(၁) တရားရေးဆိုင်ရာ အရည်အသွေးများ (ကျွမ်းကျင်မှုဆိုင်ရာ အရည်အချင်းနှင့် အတွေ့အကြုံ၊ ဥပဒေရေးရာဗဟုသုတများပြည့်စုံကြွယ်ဝမှုနှင့်အသုံးချဆောင်ရွက်နိုင်မှု၊ တရားရေးနှင့်ဆိုင်သောအခြားဌာနခွဲများတွင် ဥပဒေရေးရာဗဟုသုတများ ကျယ်ပြန့်စွာ အသုံးပြုမှု သို့မဟုတ် တရားရုံးရှေ့မှောက်တွင် ဥပဒေရေးရာ ကျယ်ပြန့်စွာကျင့်သုံးဆောင်ရွက်မှု၊ ရှေ့နေတစ်ဦးအနေဖြင့် ဘက်စုံကျွမ်းကျင်ပိုင်နိုင်မှု)

(၂) စရိုက်သဘာဝဆိုင်ရာ အရည်အသွေးများ (ပုဂ္ဂိုလ်ရေးဆိုင်ရာရိုးသားဖြောင့်မတ်ခြင်း၊ သမာသမတ်ကျခြင်း၊ အတွေးအခေါ်ကျယ်ပြန့်ခြင်းနှင့် ဝေဖန်ပိုင်းခြားနိုင်စွမ်းရှိခြင်း၊ စိတ်ရှည်သည်းခံခြင်း၊ စာနာထောက်ထားတတ်ခြင်းနှင့် ဆင်ခြင်တုံတရားရှိခြင်း၊ အလုပ်အကိုင် ကျွမ်းကျင်စွာဆောင်ရွက်နိုင်မှု အရည်အသွေး)။

(၃) ပုဂ္ဂိုလ်ရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းကျွမ်းကျင်မှု (သာမန်လူနှင့်ရှေ့နေများကို နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုဆက်ဆံရာတွင် ကျွမ်းကျင်မှုအရည်အသွေး၊ တရားရေးဆိုင်ရာနှင့် ရှုပ်ထွေးသည့် ကိစ္စရပ်များအား နားလည်လက်ခံဆောင်ရွက်နိုင်မှုနှင့် လေ့လာဆန်းစစ်ဆောင်ရွက် နိုင်မှုအရည်အသွေး၊ နားထောင်စွမ်းရည်နှင့် ဆက်ဆံရေးကျွမ်းကျင်မှု၊ စိတ်ပါဝင်စားစွာဆောင်ရွက်မှု၊ စီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် ခေါင်းဆောင်မှုအရည်အသွေး၊ ပြည်သူ့ရေးရာကိစ္စများတွင် စေ့စပ်သေချာစွာဆောင်ရွက်နိုင်မှု)

(၄) လူ့အဖွဲ့အစည်းအားအလေးအနက်ထားစဉ်းစားဆောင်ရွက်မှု၊ (လူ့အဖွဲ့အစည်းအသီးသီး၏ မတူကွဲပြားမှုကို သိရှိနားလည်ခြင်းနှင့် ထိခိုက်လွယ်မှု၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ကျားမရေးရာ ကိစ္စရပ်များအပေါ်ဗဟုသုတရှိမှု

အရင်းအမြစ် - နယူးဇီလန်နိုင်ငံ၊ Crown Law Office ၊ ရှေ့နေချုပ်ကထုတ်ဝေသည့် ၂၀၁၃ ခုနှစ် တရားရေးဆိုင်ရာ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှု စာချုပ်မူကြမ်း

တရားသူကြီးများသည် အများသိရှိသည့်အကျင့်သိက္ခာနှင့် ကျွမ်းကျင်မှု(အယ်ဆာပေးဒါးနိုင်ငံ) သို့မဟုတ် ကိုယ်ကျင့်သိက္ခာကောင်းမွန်ပြီး ရိုးသားဖြောင့်မတ်မှုရှိရန် (ဂါနာနိုင်ငံ) လိုအပ်ကြောင်းကို အခြေခံဥပဒေ၏ အထွေထွေပုဒ်မခွဲတွင် ထည့်သွင်းဖော်ပြရန် လိုအပ်ပါသည်။

နောက်ထပ်နည်းလမ်းမှာ အချို့တရားဥပဒေစီရင်ပိုင်ခွင့်တွင် တရားသူကြီး ရွေးချယ်သတ်မှတ်ရေးအဖွဲ့သည် အဆိုပါစံနှုန်းများကို သတ်မှတ်နိုင်ရန်အတွက် အခြေခံဥပဒေအရ တာဝန်ရှိနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ ကန်ယာနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေတွင် တရားရေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်မှုကော်မရှင်ကို "ရွေးချယ်ခန့်ထားရေးလုပ်ငန်းစဉ်များအား ပြိုင်ဆိုင်မှုရှိစေရန်နှင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိစေရန်"၊ "ကျား၊မ တန်းတူညီမျှရေးကို မြှင့်တင်ရန်" လမ်းညွှန်ထားပါသည်။ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေအရ

လုပ်ပိုင်ခွင့် မရရှိလျှင်တောင်မှ တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်ထားမှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး အကြံဉာဏ်ပေးရန် သို့မဟုတ် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရန် တာဝန်ရှိသော အဖွဲ့အစည်းများသည် အခြေခံဥပဒေ သို့မဟုတ် ပြဋ္ဌာန်း ဥပဒေ၏လိုအပ်ချက်ကိုကျော်လွန်၍ တရားသူကြီးများ ရွေးချယ်ခန့်ထားမှုအတွက် စံနှုန်းများ (အဖွဲ့အစည်း နှင့်ပတ်သက်သည်များ၊ လူသိရှင်ကြားလုပ်ဆောင်ခြင်းနှင့် လုပ်ရိုးလုပ်စဉ်များသည် အတိုင်းအတာ ကွာခြားနိုင်ပါသည်) ပြဋ္ဌာန်းနိုင်ပါသည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြထားသည့် အကြောင်းအရာများအရ နယူးဇီလန်နိုင်ငံ Crown Law Office သည် လုပ်ထုံးကျင့်ဝတ်တစ်ခုကို ထုတ်ပြန်ခဲ့ပြီး - ညွှန်ကြား ထားခြင်းမဟုတ်ဘဲ - တရားရေးဆိုင်ရာ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုအတွက် ရှေ့နေချုပ်၏ စံနှုန်းသတ်မှတ်ချက်ကို တရားဝင်ဖော်ပြပါသည်။

တရားဥပဒေစီရင်ပိုင်ခွင့်များတွင် တရားသူကြီးများကို ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် အစိုးရ၏ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများတွင် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ခြင်းမှ ကန့်သတ်ထားပါသည်။ ၎င်းတို့ကို ဘက်လိုက်မှုကင်းခြင်းကိုထိခိုက်ပျက်စီးစေနိုင်သည့် နိုင်ငံရေးပါတီများ၏အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ်လည်းကောင်း၊ ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်းများနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများမှလည်းကောင်း ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းကို ကန့်သတ်ထား ပါသည်။

(ခ) နောက်ထပ်စံနှုန်းများ - ကိုယ်စားပြုခြင်းနှင့် အားလုံးအကျုံးဝင်ခြင်း

ဒေသနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအရ အားလုံးအကျုံးဝင်မှု

အထက်တွင်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ခွဲခြားထားသော လူ့အဖွဲ့အစည်းများသည် လူနည်းစုအခွင့် အရေးများကို အသိအမှတ်ပြုမှုမှတစ်ဆင့် အာဏာခွဲဝေကျင့်သုံးရန် သဘောတူညီချက်များ၊ အငြင်းပွားမှု များနှင့် အပြန်အလှန်ကန့်သတ်မှုများအား နိုင်ငံရေးသဘောမဆောင်စေရန် အစိုးရ၏လုပ်ငန်းအစီအစဉ် များတွင်ပါဝင်သည့် အခန်းကဏ္ဍအနေဖြင့် တရားစီရင်ရေးတွင်များစွာတည်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ပါ၍ အဆိုပါ နိုင်ငံများတွင် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခံရနိုင်ရန်အတွက် တရားစီရင်ရေးတွင် ကွဲပြားသော လူ့ အဖွဲ့အစည်းအသီးသီးမှ အားလုံးအကျုံးဝင်ပြီး ပါဝင်ဖွဲ့စည်းရန် အရေးကြီးပါသည်။

အချို့နိုင်ငံများတွင် တရားရုံးတွင် တရားရေးဆိုင်ရာအတွေ့အကြုံအမျိုးမျိုး ရှိစေရန်အတွက် ဒေသအလိုက် မှုတမှုရှိစေရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဥပမာ ကနေဒါနိုင်ငံ တွင် စီရင်စုတစ်ခုတွင်အသုံးပြုသော တရားမဥပဒေစနစ်ကို တရားရုံးကသိရှိနားလည်စေရန် တရားရုံးချုပ်ရှိ အဖွဲ့ဝင်(၉)ဦးအနက် (၃)ဦးကို အယူခံရုံး၏တရားသူကြီးများမှလည်းကောင်းသို့မဟုတ် Quebec တရားရုံးချုပ်မှလည်းကောင်းသို့မဟုတ် Quebec တရားရုံးချုပ်ရှေ့နေများမှလည်းကောင်းရွေးချယ်ခန့် အပ်ပါသည် (တရားရုံးချုပ်အက်ဥပဒေ ၁၉၈၅) ။

ကနေဒါနိုင်ငံ၏ တရားရုံးချုပ်တွင် Quebec မှ တရားသူကြီးများပါဝင်ပြီး ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုသည် Quebec အစိုးရ သို့မဟုတ် Quebec ဝတ်လုံတော်ရရှေ့နေများမှ လျှောက်ထားသူများကို ရွေးချယ်သတ်မှတ်ပြီး အခြားတစ်ဘက်မှ အဆိုပါရွေးချယ်ထားသူများအား ကနေဒါဖက်ဒရယ်အစိုးရ၏ အတည်ပြုချက်ဖြင့် ခန့်အပ်ခြင်းဖြစ်သည့်အတွက် ပူးပေါင်းရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုအဖြစ် တွေ့နိုင်ပါသည်။ (သို့ရာတွင် အဆိုပါတရားရုံးချုပ်၏ အဖွဲ့ဝင် (၃)ဦးကို Quebec အစိုးရမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပြီး ဖက်ဒရယ်အစိုးရမှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်းမဟုတ်ဘဲ အဆိုပါလုပ်ဆောင်ချက်များသည် ကိုယ်စားပြုဆောင် ရွက်ချက်ဖြစ်ပါသည်။)

ကျားမရေးရာနှင့် လူမျိုးရေးညီညွတ်မှုတူမှု

အချို့အခြေခံဥပဒေများသည် တရားသူကြီးများထဲတွင် ကျားမရေးရာနှင့် လူမျိုးရေးမျှတမှုရှိ

စေရန်သတ်မှတ်ဆောင်ရွက်ပါသည်။ ဥပမာ တောင်အာဖရိကအခြေခံဥပဒေတွင် တရားစီရင်ရေးအနေဖြင့် တောင်အာဖရိက၏ ကျားမရေးရာနှင့် လူမျိုးရေးဖွဲ့စည်းမှုကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ရရှိအောင်ရွက်နိုင်ရန် တရားသူကြီးများရွေးချယ်ခန့်ထားရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ တရားရုံးချုပ်တွင် ကျားမခွဲတန်းတူညီမျှမှုရှိရေးအတွက် တက်ကြွစွာဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အခြေခံဥပဒေအရ တရားရေးကောင်စီ လိုအပ်ပါသည် (Irving ၂၀၀၈: ၁၃၆-၁၄၁)။

တိကျသော တာဝန်ပြဌာန်းချက်များ မရှိသော်ငြားလည်း တရားရေးကောင်စီများအနေဖြင့် တရားသူကြီးများ ခန့်အပ်ချိန်တွင် ကျားမအမျိုးနှင့် လူမျိုးရေးအရအမျိုးအစား မညီမျှမှုတို့ကိုပြင်ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ ဥပမာ- ၁၉၈၈ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့သည့်အွန်တိုရီယိုပြည်နယ် တရားသူကြီးများခန့်အပ်မှုအကြံပေးကော်မတီအတွက် ပထမဆုံးသော အက်ဥပဒေတစ်ခုမှာ ပြည်နယ်အတွင်းရှိ အမျိုးသမီးအကြီးတန်းရှေ့နေ ၁,၂၀၀ ထံ တရားသူကြီးများအဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်ရန် ဆန္ဒရှိမရှိ စာရေးသားမေးမြန်းရန်ဖြစ်သည်။ ထိုနည်းအားဖြင့် ၁၉၉၀ မှ ၁၉၉၂ ခုနှစ်အတွင်းခန့်အပ်ခဲ့သည့် တရားသူကြီးများ၏ ၄၀ ရာခိုင်နှုန်းမှာ အမျိုးသမီးများဖြစ်ခဲ့သည် (Bocker and Groot van Leeuwen ၂၀၀၇ : ၂၆)။

တရားစီရင်ရေးအား အားလုံးအကျိုးဝင် ပါဝင်နိုင်ရေးအတွက် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု - တောင်အာဖရိက

တရားမျှတမှု၊ လွတ်လပ်မှုနှင့် လူ့ဂုဏ်သိက္ခာဆိုင်ရာ တန်ဖိုးများကို အခြေခံသော ပွင့်လင်းမြင်သာသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဒီမိုကရေစီစနစ်တစ်ခုတွင် ရှင်းလင်းသည့် တရားရေးဆိုင်ရာ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှု လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၏ အခြေခံ အုတ်မြစ်အနေဖြင့် လူမျိုးရေးခွဲခြားသည့်ခေတ်တစ်လျှောက်လုံးတွင် အသုံးပြုခဲ့သည့် အခြေခံလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဥပဒေမူကြမ်းသည် ပြည့်စုံလုံလောက်မှုမရှိခဲ့ပါ။ ပထမ အဆင့်မှာ သီးခြားလွတ်လပ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်အနေဖြင့် တရားရေးလုပ်ငန်း ကော်မရှင်ကို ထူထောင်ပြီး တရားရေးဆိုင်ရာ ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး အကြံ ပြုချက်များပေးရန်သာမက တရားရေးဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအတွက် ကျယ်ပြန့် သည့် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာများပေးထားပါသည်။ ၎င်းသည် တရားစီရင် ရေး၏လွတ်လပ်မှု၊ တရားစီရင်ရေးအား ပြည်သူလူထု၏ ယုံကြည်စိတ်ချမှုနှင့် တရား စီရင်ရေးစီရင်ရေးအား တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုမှုတို့ ပြန်လည်ရရှိလာရေးအတွက် တရားခွင့်ကို ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းရေးတို့ပါဝင်သည်ဟု ထင်ပါသည်။ ဤအခန်းကဏ္ဍနှင့် လုပ်ဆောင်ချက်၏ အရေးပါမှုသည် တရားသူကြီးများ၏ ကျွမ်းကျင်မှုကို ပိုမိုတိုးတက် စေရန်နှင့် တရားရုံးကို ပိုမိုထိရောက်အောင်မြင်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်စေမည့် တရားစီရင် ရေးတွင် လူမျိုးရေးနှင့် ကျားမရေးရာ ညီမျှမှုရှိစေရန် ပြောင်းလဲဦးတည်စေနိုင်ပါသည်။ Justic Yvonne Mokgoro, ယခင်အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး၏ တရားသူကြီး၊ တောင်အာဖရိက (Mokgoro ၂၀၁၀)။

တရားစီရင်ရေးတွင် ကျားမရေးရာ တန်းတူရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး အခြေခံဥပဒေပြဌာန်းချက်များ၏ သွယ်ဝိုက် သောနည်းဖြင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်လိုအပ်ပါသည် (Irving ၂၀၀၈: ၁၃၅) ။ ဥပမာ တရားမဥပဒေပြဌာန်းသည့်နိုင်ငံများတွင် တရားသူကြီးများအား၎င်းတို့၏ သက်မွေးဝမ်း ကျောင်းအလုပ် စတင်ထမ်းဆောင်စဉ်ကတည်းကပင်ခန့်အပ်ပြီး ထိုနိုင်ငံများတွင် တရားစီရင်ရေး၌ အမျိုးသမီးများပါဝင်မှုသည် တရားသူကြီးများခန့်အပ်ရာတွင် နှစ်ပေါင်းများစွာ တရားရေးအတွေ့အကြုံ

လိုအပ်သည့် ပုံမှန်ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းသတ်မှတ်သည့်နိုင်ငံများထက် ပိုမိုလျင်မြန်စွာ တိုးတက်လာနိုင်ပါသည်။ (Bockerand de Groot van Leeuwen ၂၀၀၇:၇)။ တရားရေးရာအသိုင်းအဝိုင်း သို့မဟုတ် တရားစီရင်ရေးတွင် လုပ်သက်အပေါ်အခြေခံ၍ ရွေးချယ်ခန့်ထားခြင်းသည် အတွေ့အကြုံရှိသည့် တရားရေးရာထူးနေရာများတွင် အမျိုးသမီးများအစကတည်းကနည်းပါးသည့် နိုင်ငံများတွင် အမျိုးသမီးများအတွက် အားနည်းချက်ဖြစ်စေပါသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် အထက်တရားရုံး၌တာဝန်ထမ်းဆောင်ဖူးသည့်လုပ်သက်သည် တရားရုံးချုပ်တွင် ခန့်ထားရန်အတွက် အဓိကကျသည့် အရည်အချင်းဖြစ်ပြီး မည်သည့်အမျိုးသမီးများကိုမျှ ခန့်အပ်ခြင်းမရှိပါ (Irving ၂၀၀၈: ၁၄၀)။

ဘာသာရေးဆိုင်ရာဥပဒေများကို ကျင့်သုံးသည့် တရားသူကြီးများ

အချို့နိုင်ငံများတွင် ပုံမှန်တရားရုံးများနှင့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ တရားရုံးများအကြား ခြားနားချက်များ ရှိပါသည်။ ဘာသာရေးဆိုင်ရာတရားရုံးတွင် သက်ဆိုင်ရာ ဘာသာရေးအလိုက်ကိုးကွယ်သူများ၏ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးအခြေအနေ၊ အိမ်ထောင်ရေး၊ ကွာရှင်းပြတ်စဲမှုနှင့် အမွေဆက်ခံမှုအခြေအနေကဲ့သို့ ကိစ္စရပ်များအပေါ်တွင် ပုံမှန်အားဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ပါသည်။ အဆိုပါတရားရုံးများတွင် ခန့်အပ်ထားသည့် တရားသူကြီးများသည် တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အတွက် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ ဥပဒေများကို လေ့လာရပါသည်။ ဥပမာ ကန်ယာနိုင်ငံ၏ ၂၀၁၀ ခုနှစ် အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မခွဲ (၆၆)အရ Kadhis သည် မွတ်ဆလင်ဘာသာကို ယုံကြည်ကိုးကွယ်ရန်နှင့် အစ္စလာမ်မစ် ဥပဒေ ဗဟုသုတရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။

အဆိုပါနိုင်ငံများတွင် ထပ်မံစဉ်းစားရမည့် အရေးကြီးသည့်အချက်သည် လူ့အခွင့်အရေးကို ဘာသာရေးဥပဒေဖြင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်းကဲ့သို့ ကိစ္စရပ်များကို ဖြေရှင်းဆောင်ရွက် ရနိုင်မည့်အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံးချုပ် အဖွဲ့ဝင်များ၏ အရည်အချင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ တရားရုံးချုပ်တွင် ရွေးချယ်ခန့်အပ်မည့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ တရားသူကြီးများ၏ အရည်အသွေးပြည့်ဝမည်ဆိုလျှင် သူတို့သည် ဥပဒေပညာကို ဘာသာရေးဘက်သို့ပိုမိုဦးတည်အောင် လွှမ်းမိုးသွားနိုင်ပါသည်။ ထိုသို့ဆိုလျှင် တရားရုံးချုပ် သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး၏ တရားသူကြီးများကို လောကီရေးရာဥပဒေများ (တရားမဥပဒေ သို့မဟုတ် ရှေးထုံးတမ်းဥပဒေ) လေ့ကျင့်သင်ကြားပေးရန် လိုအပ်ပြီး ၎င်းနောက် သူတို့သည်ပင် ဥပဒေပညာကို လောကီရေးရာဘက်သို့ ပိုမိုဦးတည်အောင်လွှမ်းမိုးသွားနိုင်ပါသည်။

(ဂ) အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလတရားမှုတူနှင့် ခန့်ထားမည့်သူများကိုစိစစ်ရွေးချယ်ရေး

စိစစ်ရွေးချယ်ခြင်းဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များသည် အာဏာရှင်စနစ် ပျက်စီးပြီးနောက်ပိုင်းတွင် ထွက်ပေါ်လာတတ်ပါသည်။ အာဏာရှင်အစိုးရလက်အောက်အောက်တွင် တရားသူကြီးရာထူးများကို အာဏာရှင်အစိုးရက ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း သို့မဟုတ် ပါဝင်ပတ်သက်ခြင်းရှိပြီး ၎င်းတို့အား လယ်ဘရယ် ဒီမိုကရေစီ စနစ်တရားစီရင်ရေး၏ကိုယ်ပိုင်တွေးခေါ်မြော်မြင်မှု၊ ပရော်ဖက်ရှင်နယ်ကိုယ်ကျင့်တရားတို့နှင့် သဟဇာတဖြစ်သည့် အာဏာရှင်နည်းလမ်းများကို စဉ်းစားတွေးခေါ်တတ်စေရန် လေ့ကျင့်သင်ကြားပေးနိုင်ပါသည်။ ဒီမိုကရေစီအဖွဲ့အစည်းသစ်သည် စနစ်ဟောင်းကို သန့်စင်လိုစိတ်ရှိနိုင်ပြီး အဆိုပါ အာဏာရှင်ဆန်သည့် တရားသူကြီးများကို ဖယ်ရှားကာ ဒီမိုကရေစီမူဝါဒများနှင့်အညီ လိုက်နာဆောင်ရွက်မည့် တရားသူကြီးများကို အစားထိုးခန့်အပ်လိုပါသည်။

သို့ရာတွင် ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် အခက်အခဲ (၃)ခုကို တွေ့ကြုံရပါသည်။ ပထမအချက်မှာ လက်ရှိတရားရေးဆိုင်ရာ (နှင့် တပ်မတော်၊ သံတမန်ရေး၊ စီမံခန့်ခွဲရေး) တာဝန်ရှိသူများအား ဆက်လက်ခန့်အပ်ထားမှုသည် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းသည့်ကာလအတွင်း သဘောတူညီချက်တွင် ပါဝင်နိုင်ပါသည်။ အာဏာရှင်အစိုးရ၏ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသမားများသည် ဒီမိုကရေစီပြောင်းလဲမှုကို အပြုသဘော

ဆောင်ရွက်လိုမှုအတွက် မိမိကိုယ်ကိုယ်ကာကွယ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ တရားသူကြီးများကို အတင်းအဓမ္မ ဖယ်ရှားလိုမှုသည် ဂုဏ်သတင်းနှင့် အသက်မွေးမှုဆိုင်ရာ စိုးရိမ်ထိတ်လန့်မှုများကိုနှိုးဆွပေးပြီး အသင်း အဖွဲ့ကွဲပြားခြင်းများ ပိုမိုများပြားလာပြီးမကျေနပ်မှုများ ပိုမိုများပြားလာနိုင်ပါသည်။

ဒုတိယအချက်မှာ တရားသူကြီးများကို ဖယ်ရှားခြင်းသည် အုပ်ချုပ်ရေးခေါင်းဆောင်အသစ်များ အတွက် သူတို့၏သဘောအရ တရားသူကြီးများကို ပြောင်းလဲနိုင်သည့် သာကောဖြစ်စေပါသည်။ ထိုသို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းသည်တရားစီရင်ရေးအားဘက်လိုက်ဆောင်ရွက်မှုမှကာကွယ်ပေးမည့်ကျွမ်းကျင်မှုစရိုက် လက္ခဏာရှိသည့်သီးခြားလွတ်လပ်သည့်အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုအဖြစ်ဖွံ့ဖြိုးလာမှုအားကန့်သတ်ထားပါသည်။ ရေရှည်တွင် တရားသူကြီးများအပေါ် ပြည်သူလူထု၏ ယုံကြည်စိတ်ချမှုကင်းမဲ့စေပါသည်။ စနစ်ဟောင်း အရ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ထားသည့် တရားသူကြီးများအား လယ်ဘရယ်ဒီမိုကရေစီ အဖွဲ့အစည်းများ၌ လုပ်ကိုင်နိုင်ရန် သင်ယူခြင်းသည် တရားစီရင်ရေးအား ပြည်သူလူထု၏ ယုံကြည်စိတ်ချမှုကို ရရှိလာနိုင် စေပါသည်။

၂၀၁၀ ခုနှစ် ကန်ယာနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေတွင် တရားစီရင်ရေး၏ဝတ္တရားအဖြစ် ဒီမိုကရေစီအခြေခံစည်းမျဉ်းများ၊ သမာသမတ်ရှိမှုနှင့် ကောင်းမွန်သောအုပ်ချုပ်ရေး စနစ်(ပုဒ်မခွဲ ၁၀ နှင့် ၁၅၉) များကို ဖော်ပြထားပါသည်။ အဆိုပါအခြေခံစည်းမျဉ်းများကို တွန်းအားပေး အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ရန်နှင့် လာဒ်ပေးလာဒ်ယူမှုနှင့် တရားရေးလုပ်ဆောင်ချက်များကို သေသေချာချာမလုပ်ကိုင်ခြင်းများကို ကျော်လွှား နိုင်ရန် အခြေခံဥပဒေ (ဇယား ၆၊ အခန်း ၂၃) တွင် တရားသူကြီးများအား၎င်းတို့ဆောင် ရွက်ချက်များကို စိစစ်ဆောင်ရွက်ရန်နှင့် အဆိုပါစည်းမျဉ်းများကို လေးစားလိုက်နာ ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သည်ဟုပြဌာန်းထားပါသည်။ သီးခြားလွတ်လပ်သော စိစစ်ရေး ဘုတ်အဖွဲ့ကို ဥပဒေအရ ဖွဲ့စည်းခဲ့ပါသည်(တရားသူကြီးစိစစ်ရေးနှင့် Magistrates အက်ဥပဒေ၊ ၂၀၁၁)။ ဘုတ်အဖွဲ့အားဖွဲ့စည်းပုံသည် သမရိုးကျမဟုတ်ပါ။ Albie Sachs အပါအဝင် အခြားအာဖရိကဒီမိုကရေစီနိုင်ငံများမှ အရေးပါသည့်ပုဂ္ဂိုလ်အချို့၊ တောင် အာဖရိက ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာတရားရုံး၏ တရားသူကြီးဟောင်း၊ Georgina Wood၊ ဂါနာနိုင်ငံ တရားသူကြီးချုပ်၊စသည်တို့ပါဝင်ပါသည်။ သူတို့အား Kenyan နိုင်ငံရေးအငြင်းပွားမှုနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးမှန်းတီးမှုများတွင် ဘက်လိုက်မှုမရှိဟု ယူဆခဲ့သော ကြောင့်ဖြစ်ပါသည်။ အယူခံရုံ၏ တရားသူကြီး(၉)ဦးနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဘုတ်အဖွဲ့မှ ပထမအကြိမ် ဆုံးဖြတ်ရာတွင် တရားသူကြီး(၄)ဦးသည် ရာထူးနေရာအတွက် ကိုက်ညီမှု မရှိသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

တတိယအချက်မှာ သင့်လျော်သည့် လျှောက်ထားသူများ မရှိခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဆင့်မြင့် တရားရုံး အတွေ့အကြုံများရှိသည့် နိုင်ငံတွင်းရှိ ပြည်သူများသည် စနစ်ဟောင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး နားလည် သိရှိနိုင်ပါသည်။ သို့ရာတွင်ရွေးချယ်စရာမှာ နိုင်ငံတွင်းရှိအတွေ့အကြုံနည်းသူများ (လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရန် အရည်အသွေးမပြည့်ဝသည့် အသစ်ခန့်အပ်သည့် တရားသူကြီးများ သို့မဟုတ် အတွေ့အကြုံနည်းသည့် ရှေ့နေများ) သို့မဟုတ် အတွေ့အကြုံရှိသည့် နိုင်ငံပြင်ပမှ သူများ(၎င်းတို့နိုင်ငံတွင် မကြာမီက ပြင်ဆင် သတ်မှတ်ချက်များကို အပြည့်အဝနားလည်ခြင်းမရှိသည့် ပြည်ပြေးများထဲမှ ခန့်အပ်ခြင်း သို့မဟုတ် အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကားကိုတောင်မှ နားလည်မှုမရှိသည့် နိုင်ငံရပ်ခြားမှ ကျွမ်းကျင် ပညာရှင်များ) ပေါ်တွင် မှီခိုအားထား ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အတွေ့အကြုံနည်းသောနည်းလမ်းများမှာ အောင်မြင်မှုမရရှိနိုင်ပါ။ ၂၀၀၃ ခုနှစ်တွင်

အီရတ်နိုင်ငံ၌ ယခင် Ba'ath ပါတီအဖွဲ့ဝင်များအားလုံးသည် ၎င်းတို့၏ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ချက်များနှင့် စနစ်ဟောင်းအရ လုပ်ငန်းတိုးတက်မှုအတွက် မရှိမဖြစ်လိုအပ်သည့် ပါတီအဖွဲ့ဝင်ဖြစ်သော်လည်း ချက်ချင်းထုတ်ပယ်ခြင်းခံခဲ့ရပါသည်။ ရဟာဒ်အနေဖြင့် နိုင်ငံတော်၏အချို့အဖွဲ့အစည်းများ - တရားစီရင်ရေးသာမက - သည် လူ့အင်အားလျော့နည်းသွားပြီး အလုပ်မှထုတ်ပယ်ခြင်းခံရသူများအား လိုအပ်သောအချိန်နှင့် အင်အားများကို သေချာစွာစိစစ်ရွေးချယ်ခြင်းမရှိဘဲ အဆောတလျင် ပြန်လည်ခန့်အပ်ရပါသည်။ ကန်ယာနိုင်ငံတွင် အလားတူနည်းလမ်းများကို လက်ခံကျင့်သုံးပြီး တရားသူကြီးတစ်ဦးချင်းစီအတွက် သင့်လျော်မှုကို ဝေဖန်စစ်ဆေးခြင်းပြုရန်အတွက်စိစစ်ရွေးချယ်ရေးအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး စိစစ်ရွေးချယ်မှုကို ငြင်းဆန်သူများအား ရာထူးမှထုတ်ပယ်ခဲ့ပါသည်။

(၆) နမူနာများ

	တရားရုံးချုပ် သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး သို့မဟုတ် အခြား အဆင့်မြင့် တရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း။	အခြားတရားသူကြီးများကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း	တရားရေးကောင်စီ အဖွဲ့ဝင်များ
<p>ပြင်သစ်နိုင်ငံ</p> <p>၁၈၇၅ ခုနှစ်မှ စတင်ပြီး ဒီမိုကရေစီ စနစ်ကို ကျင့်သုံး။ (၁၉၅၈ ခုနှစ်အခြေခံဥပဒေ) တစ်ပြည်ထောင်တစ်ဝက်တစ်ပျက် သမ္မတစနစ်</p> <p>တရားမဥပဒေ။</p>	<p>အဖွဲ့ဝင် (၉)ဦး။ နိုင်ငံတော်သမ္မတက (၃)ဦးကို ခန့်အပ်ပြီး၊ ဆီးနိတ်လွှတ်တော် ဥက္ကဋ္ဌက (၃)ဦးကို ရွေးချယ်ခန့်အပ်ကာ၊ အမျိုးသားညီလာခံ ဥက္ကဋ္ဌက (၃)ဦးကို ခန့်အပ်ပါသည်။</p> <p>နိုင်ငံတော်၏ ယခင်သမ္မတသည် ရာထူးအရ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်ပါသည်။ (ရုံးစိုက်ခြင်းမရှိပါ)။</p>	<p>တရားစီရင်ရေးအတွက် အမျိုးသားကျောင်းတွင် ယှဉ်ပြိုင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ဖြင့် အသက်မွေးမှုဆိုင်ရာ တရားစီရင်ရေး (career judiciary) ရာဇဝတ် တရားသူကြီး၏ အဆင့်အမြင့်ဆုံး ကောင်စီမှ အဆိုပြုပြီး သမ္မတက တရားဝင် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း။</p>	<p>ရာဇဝတ်တရားသူကြီး၏ အဆင့်အမြင့်ဆုံးကောင်စီ (တရားရေးဌာနခွဲ) - က) Cassation တရားရုံး၏ Chief President၊ ခ) တရားသူကြီး (၅)ဦးနှင့် တရားလိုဘက် အစိုးရ ရှေ့နေတစ်ဦး၊ ပြည်နယ် ကောင်စီဝန် တစ်ဦးနှင့် ဝတ်လုံတော်ရရှေ့နေ တစ်ဦး။ ဂ) နိုင်ငံတော်သမ္မတ၊ အမျိုးသားညီလာခံ ဥက္ကဋ္ဌ နှင့် ဆီးနိတ်လွှတ်တော် ဥက္ကဋ္ဌမှ နှစ်ဦးစီရွေးချယ် ထားသော သာမန် နိုင်ငံသား (၆)ဦး။</p>
<p>အိန္ဒိယနိုင်ငံ</p> <p>၁၉၄၇ ခုနှစ်မှ စတင်ပြီး ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ကျင့်သုံး။</p>	<p>အဆင့်မြင့်တရားသူကြီးများအဖွဲ့မှ အဆိုပြုချက်ပေါ် မူတည်ပြီး သမ္မတက ခန့်အပ်ခြင်း (ဝန်ကြီးများ ကောင်စီ၏</p>	<p>တရားရုံးချုပ်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ ပြည်နယ်တရားရုံးတွင် ပြည်နယ်အစိုးရ၏ အကြံဉာဏ် ရယူရပါမည်။</p>	<p>တရားသူကြီးချုပ် အပါအဝင် အဆင့်မြင့် တရားသူကြီးများ၏ အလွတ်သဘော ဖွဲ့စည်းခြင်း။</p>

<p>(၁၉၅၀ ခုနှစ် အခြေခံ ဥပဒေ)။</p> <p>ဖက်ဒရယ် ပါလီမန် စနစ် ရှေးထုံးတမ်းဥပဒေ</p>	<p>အကြံပြုချက်ဖြင့်)။</p> <p>အမှန်အားဖြင့် အဆင့်မြင့်တရားသူကြီး များနှင့် ဝန်ကြီးများကောင်စီနှစ်ဖွဲ့ လုံး၏ သဘောတူညီချက် လိုအပ်ပါသည်။</p>		
--	--	--	--

<p>တောင်အာဖရိက</p> <p>၁၉၉၄ ခုနှစ်မှစတင် ပြီး ဒီမိုကရေစီစနစ် ပြဋ္ဌာန်း။ (၁၉၉၆ ခုနှစ် အခြေခံ ဥပဒေ)။</p> <p>ဖက်ဒရယ် ပါလီမန် စနစ် ကျင့်သုံးသော သမ္မတနိုင်ငံ တရားမဥပဒေနှင့် ရှေးထုံးတမ်းဥပဒေ ပေါင်းစပ်ပြဋ္ဌာန်း။</p>	<p>တရားရေးလုပ်ငန်း ကော်မရှင်နှင့် အမျိုးသား ညီလာခံကို ကိုယ်စားပြု သည့် ပါတီခေါင်းဆောင် များ၏ အကြံဉာဏ်ရယူပြီး နောက် သမ္မတက တရား သူကြီးချုပ်နှင့် ဒုတိယ တရားသူကြီးချုပ်ကို ခန့်အပ်ပါသည်။</p> <p>အခြားအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ တရားသူကြီး များကို တရားသူကြီးချုပ် နှင့် အမျိုးသားလွှတ်တော် ကို ကိုယ်စားပြုသည့် ပါတီခေါင်းဆောင်များ၏ အကြံဉာဏ် ရယူပြီး နောက် တရားရေးလုပ်ငန်း ကော်မရှင်မှ ပေးပို့သော အဆိုပြုထားသူများထဲမှ သမ္မတက ခန့်အပ်ပါသည်။</p>	<p>အယူခံရုံးချုပ်၏ ဥက္ကဋ္ဌနှင့် ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌကို တရားရေး လုပ်ငန်း ကော်မရှင်၏ အကြံပြုချက် ရယူပြီး နောက် သမ္မတက ခန့်အပ် ပါသည်။</p> <p>အခြားတရားသူကြီးများကို တရားရေးလုပ်ငန်း ကော်မရှင်၏ ဥပဒေအရ သတ်မှတ်ထားသည့် အကြံပြုချက် ရယူပြီး နောက် သမ္မတက ခန့်အပ်ပါသည်။</p>	<p>က) တရားသူကြီးချုပ် (ကြီးကြပ်ဆောင်ရွက်ခြင်း)။</p> <p>ခ) အယူခံတရားရုံးချုပ်၏ ဥက္ကဋ္ဌ။</p> <p>ဂ) တရားသူကြီး အကြီးအကဲတစ်ဦးကို တရားသူကြီးဥက္ကဋ္ဌက ရွေးချယ်ခန့်အပ်။</p> <p>ဃ) တရားရေးဝန်ကြီး။</p> <p>င) သမ္မတမှ ခန့်အပ်သော လေ့ကျင့်ပြီး ရှေ့နေနှစ်ဦး နှင့် လေ့ကျင့်ပြီး တရားရုံးရှေ့နေနှစ်ဦး။</p> <p>စ) တောင်အာဖရိက တက္ကသိုလ်များမှ ဥပဒေ ဆိုင်ရာ ဆရာ၊ ဆရာမ များမှ ရွေးချယ်သတ်မှတ် သည့် ဥပဒေဆိုင်ရာ ဆရာ၊ ဆရာမတစ်ဦး။</p> <p>ဆ) အဖွဲ့ဝင်များအကြား အမျိုးသားညီလာခံက ရွေးချယ်သတ်မှတ်သည့် ကိုယ်စားလှယ်(၈)ဦး၊ အနည်းဆုံး(၃)ဦးသည် အတိုက်အခံပါတီမှ ဖြစ်ရ မည်။</p> <p>ဇ) အနည်းဆုံးစီရင်စု (၆)ခု ၏ သဘောတူညီချက်ဖြင့် အထက်လွှတ်တော်မှခန့် အပ်သည့် အဖွဲ့ဝင် (၄)ဦး။</p> <p>ဈ) အမျိုးသားညီလာခံရှိ ပါတီအားလုံး၏ ခေါင်းဆောင်များထံမှ အကြံပြုချက် ရယူပြီး</p>
---	--	---	---

			နောက် သမ္မတကရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့် ကိုယ်စားလှယ်(၄)ဦး။
ပိုလန်နိုင်ငံ ၁၉၉၁ ခုနှစ်မှစတင်ပြီး ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို စတင်ကျင့်သုံး။ (၁၉၉၇ ခုနှစ် အခြေခံဥပဒေ)။ တစ်ပြည်ထောင်စနစ် တစ်ပိုင်းတစ်စ သမ္မတနိုင်ငံ တရားမဥပဒေ	အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ခုံရုံး- အောက်လွှတ်တော်က တစ်ဦးချင်းစီအလိုက် ရွေးချယ်သော တရားသူကြီး (၁၅)ဦး အဖွဲ့ဝင်များအကြား ၎င်းတို့၏ ဥပဒေဆိုင်ရာ ဗဟုသုတများဖြင့် ပိုင်းခြား ဝေဖန်ဆောင်ရွက်ချက် များအရ သက်တမ်းကာလ (၉)နှစ်ကို ပြင်ဆင် သတ်မှတ်ခြင်းမပြု။	နိုင်ငံတော် တရားရေး ကောင်စီ၏ အဆိုပြုချက် အရ ပြည်သူ့သမ္မတက ရွေးချယ်ခန့်အပ်ခြင်း။	က) တရားရုံးချုပ်၏ ပထမ ဥက္ကဋ္ဌ၊ ခ) တရားရေးဝန်ကြီး။ ဂ) စီမံခန့်ခွဲရေးတရားရုံးချုပ်၏ ဥက္ကဋ္ဌ၊ ဃ) ပြည်သူ့သမ္မတက ရွေးချယ်ခန့်အပ် သည့် ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးချင်း။ င) တရားရုံးချုပ်၏ တရားသူကြီးများ၊ ပုံမှန် စီမံခန့်ခွဲရေးတရားရုံးနှင့် တပ်တော် တရားရုံးချုပ်ထံမှ ရွေးချယ်သော တရားသူကြီး (၁၅)ဦး။ စ) အဖွဲ့ဝင်များထဲမှ အောက်လွှတ် တော်မှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့် အဖွဲ့ဝင် (၄)ဦး။ ဆ) အဖွဲ့ဝင်များထဲမှ ဆီးနိတ်လွှတ်တော်မှ ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့် အဖွဲ့ဝင် (၂)ဦး။
ကန်ယာနိုင်ငံ ၁၉၉၂ ခုနှစ်မှစတင်ပြီး ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ပြဋ္ဌာန်း။ (၂၀၁၀ ခုနှစ် အခြေခံ ဥပဒေ)။ ဗဟိုမှ ချုပ်ကိုင်မှုမရှိ သည့် ပြည်သူ့သမ္မတ စနစ်။ ရှေးထုံးတမ်းဥပဒေ။	အမျိုးသားညီလာခံ၏ အတည်ပြုချက်ဖြင့် တရားရေးလုပ်ငန်း ကော်မရှင်၏ အကြံပြုချက်အရ သမ္မတက ရွေးချယ်ခန့်အပ် သော တရားသူကြီးချုပ်နှင့် ဒုတိယတရား သူကြီးချုပ်။ တရားရေးလုပ်ငန်း ကော်မရှင်၏ အကြံပြုချက်ဖြင့် သမ္မတကရွေးချယ်ခန့်အပ် သည့် အခြားတရားသူကြီး ချုပ်များ။	တရားရေးလုပ်ငန်း ကော်မရှင်၏ အကြံပြုချက် အရ သမ္မတက ရွေးချယ် ခန့်အပ်ခြင်း။	က) တရားသူကြီးချုပ် (သဘာပတိ)။ ခ) အဆင့်အမျိုးမျိုး အတွက် တရားသူကြီး အဖွဲ့က ရွေးချယ်တင် မြှောက်သော တရားသူကြီး (၄)ဦး။ ဂ) ရှေ့ နေချုပ်။ ဃ) တရားရုံးရှေ့နေ- အမျိုးသမီးတစ်ဦးနှင့် အမျိုးသားတစ်ဦး။ င) ပြည်သူ့ဝန်ထမ်း ကော်မရှင်က ရွေးချယ် သတ်မှတ်သူတစ်ဦး။ စ) အမျိုးသားညီ လာခံ၏ အတည်ပြုချက်ဖြင့်

			<p>သမ္မတက ရွေးချယ်ခန့်အပ်သည့် သာမန်ကိုယ်စားလှယ် နှစ်ဦး၊ အမျိုးသမီးတစ်ဦးနှင့် အမျိုးသားတစ်ဦး။</p>
<p>မွန်ဂိုလီးယား</p> <p>၁၉၉၂ ခုနှစ်မှ စတင်ပြီး ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို ကျင့်သုံး။</p> <p>တစ်ပြည်ထောင်ပါလီမန်စနစ်</p> <p>တရားမဥပဒေ။</p>	<p>အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး - အဖွဲ့ဝင်(၉)ဦးအား သက်တမ်းကာလ (၆)နှစ်ဖြင့် ခန့်အပ်။ သုံးပုံတစ်ပုံကို အုပ်ချုပ်ရေးတွင်မပါဝင်သည့်သမ္မတက ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပြီး အဆင့်မြင့်တရားသူကြီးအဖွဲ့မှ သုံးပုံတစ်ပုံကို ခန့်အပ်ကာတရားစီရင်ရေးအဖွဲ့မှ သုံးပုံတစ်ပုံကို ခန့်အပ်ပါသည်။</p> <p>တရားရုံးသည် သူတို့၏ ဥက္ကဋ္ဌကို ကိုယ်တိုင် ရွေးချယ်ပါသည်။</p>	<p>သမ္မတသည် တရားရုံးချုပ်အတွက် တရားသူကြီးများကို (အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံးနှင့် မတူညီဘဲ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရေးသုံးသပ်မှုလုပ်ငန်းများမရှိသည့်) အထွေထွေကောင်စီရုံးချုပ်က ဥပဒေပြုလွှတ်တော်တွင်တင်ပြချက်များ အရ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ပါသည်။</p> <p>အခြားတရားသူကြီးများကို အထွေထွေကောင်စီရုံးချုပ်၏ အဆိုပြုချက်ပေါ်မူတည်ပြီး သမ္မတ ရွေးချယ်ခန့် အပ်ပါသည်။</p>	<p>တရားရုံးချုပ်၏ အထွေထွေကောင်စီ(အဖွဲ့ဝင် ၁၄ဦး) - က) ဥပဒေပြုလွှတ်တော်က (၂)ဦး ခန့်အပ်ပါသည်။ ခ) သမ္မတက (၂)ဦး ခန့်အပ်ပါသည်။ ဂ) တရားရုံးချုပ်၏ တရားသူကြီးချုပ်။ ဃ) တရားရေးဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသည့် အစိုးရအဖွဲ့ဝင်။ င) အထွေထွေ တရားလိုဘက်ရှေ့နေ။ စ) အထွေထွေတရားရုံးချုပ်ကောင်စီကရွေးချယ်ပြီး အဆင့်အားလုံးရှိ တရားသူကြီးများကို ကိုယ်စားပြုသည့် တရားသူကြီး(၈)ဦး။ ဆ) မြို့တော်အယူခံတရားရုံးမှ တရားသူကြီး(၁)ဦးက ဥပဒေပြုရေးဆိုင်ရာ အရည်အချင်းများနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးနှင့် ကျွမ်းကျင်မှုအရ တရားရေးဝန်ထမ်းများအတွက် လျှောက်ထားသူများကို စိစစ်ဆုံးဖြတ်ရန် တရားသူကြီးများ အရည်အချင်း သတ်မှတ်စိစစ်ရေး ကော်မတီတွင် အဖွဲ့ဝင် (၉)ဦးကို ခန့်အပ်ပါသည်။</p>

(၇) ဆုံးဖြတ်ရမည့် မေးခွန်းများ

- (၁) ဤဥပဒေသည် တရားမဥပဒေ သို့မဟုတ် ရှေးထုံးတမ်းဥပဒေဆိုင်ရာ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ဖြစ် သလား။ (အဆိုပါ ဥပဒေသနစ်မျိုးလုံး ထားခြင်းဖြစ်ပြီး မည်သည့်ဥပဒေ အမျိုးအစားမျှ သတ်မှတ်၍မရပါ သို့ရာတွင် အဆိုပါဥပဒေသနစ်မျိုးလုံး၏ သဘောလက္ခဏာများပါဝင်ပါသည် လည်းဖြစ်နိုင်ပါသည်။ တရားမဥပဒေ သို့မဟုတ် ရှေးထုံးတမ်းဥပဒေကို အခြေခံထားသော်လည်း အခြားသော - ဥပမာ အစွလာမ်မစ်၊ ထုံးတမ်းအစဉ်အလာ - တရားရေးစနစ်များ၏လွှမ်းမိုးမှုရှိနိုင် ပါသည်။) တရားသူကြီးများအတွက် အစဉ်အလာအရ သက်မွေးဝမ်းကျောင်းလမ်းကြောင်း သည် အဘယ်နည်း။ အဆိုပါအချက်သည် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည့် ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနည်းလမ်းများ၏ အလားအလာနှင့် အတိုင်းအတာကို မည်သို့လွှမ်းမိုးမှုရှိသနည်း။
- (၂) သီးခြားအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားရုံး ရှိသလား။ ရှိလျှင်၊ အဖွဲ့ဝင်များကို ပုံမှန်တရားစီရင်ရေး ထက် နိုင်ငံရေးအရ ပိုမိုတာဝန်ယူဆောင်ရွက်စေသည့်ပုံစံဖြင့် ရွေးချယ်သင့်သလား။ ဥပဒေပြု လွှတ်တော်မှ ရွေးကောက်ခြင်းကို ဆောင်ရွက်ရန် ထည့်သွင်းစဉ်းစားမည်ဆိုလျှင် နိုင်ငံရေးပါတီ များ၏ ညီညွတ်မှုတစ်စွာ ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် အလားအလာကအဘယ်နည်း။ နိုင်ငံရေးပါတီ တစ်ခုတည်းမှ လုပ်ငန်းစဉ်ကို လွှမ်းမိုးဆောင်ရွက်ခြင်းမှ ကန့်သတ်နိုင်မည့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ နည်းလမ်းတစ်ရပ်ကို ဖန်တီးနိုင်ပါသလား။ ပူးပေါင်းစနစ် သို့မဟုတ် ကိုယ်စားပြုစနစ်ဖြင့် ရွေးချယ်ခန့်အပ်မည်ဆိုလျှင် အစိုးရအဖွဲ့ခွဲအမျိုးမျိုးကို မည်သို့ရွေးချယ်မည်နည်း။ ၎င်းတို့၏ တစ်ဘက်သတ် ယှဉ်ပြိုင်မှုကအဘယ်နည်း။ အပြန်အလှန်ထိန်းကျောင်းမှုသည် လက်တွေ့အား ဖြင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိနိုင်မည်လား။
- (၃) စနစ်သစ်နှင့်ပတ်သက်ပြီး ဖြေရှင်းရမည့် ပြဿနာက အဘယ်နည်း။ တရားသူကြီးများသည် များစွာ မှီခိုအားထားနေရပြီး၎င်းတို့၏ လွတ်လပ်ခွင့်ကို ပိုမိုခိုင်မြဲနိုင်မည့် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေး ဆိုင်ရာနည်းလမ်းများ လိုအပ်သလား။ သို့မဟုတ် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်မှုနည်းလမ်းပြီး ပြည်သူ လူထုအကျိုးစီးပွားအတွက် ပိုမိုဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ပေးနိုင်မည့် ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရေးဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများလိုအပ်သလား။ ကျွမ်းကျင်မှုဆိုင်ရာအဆင့်အတန်းနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာအဆင့်အတန်း ကျဆင်းပြီး တရားသူကြီးများ၏ အရည်အချင်းနှင့် အဆင့်အတန်းကို တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သလား။
- (၄) တရားစီရင်ရေးတွင် လူ့အဖွဲ့အစည်းများ မည်မျှကျယ်ပြန့်စွာပါဝင်ပြီး မည်သို့ကိုယ်စားပြုဆောင်ရွက် သနည်း။ မည်သည့် လူမျိုးစု၊ နိုင်ငံသား၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာစကားဆိုင်ရာများကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားရန် လိုအပ်သနည်း။ အဆင့်မြင့်တရားစီရင်ရေးတွင် သီးခြားလူနည်းစုများကို ထည့်သွင်း ရန်လိုအပ်သလား။ တရားစီရင်ရေးတွင် အမျိုးသမီးများ ပိုမိုပါဝင်ပတ်သက်မှုရှိစေရေးအတွက် အခွင့်အလမ်းရှိသလား - ဥပမာ အဖွဲ့အစည်းများမှ အဆိုပြုရာတွင် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိစေမည့် တာဝန်ဝတ္တရားကို ထည့်သွင်းသတ်မှတ်ခြင်း။
- (၅) တရားသူကြီးများကို စိစစ်ရွေးချယ်ရေးအတွက် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုစည်းရန် လိုအပ်သလား။ အဆိုပါအဖွဲ့အစည်းသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်အသွင်ကူးပြောင်းရာတွင် အဓိကကျသည့် ပါဝင် ဆောင်ရွက်သူများနှင့်ကင်းကွာခြင်းမရှိဘဲ ပိုမိုခိုင်မြဲစေမည့်နည်းလမ်းများကို မည်သို့ ဆောင်ရွက် နိုင်သနည်း။
- (၆) အခြားပုံစံဖြင့် တရားရေးကောင်စီရှိရန် လိုအပ်မည်ဆိုလျှင် အဆိုပါ အဖွဲ့ဝင်များကို မည်သို့ ရွေးချယ်သတ်မှတ်မည်နည်း။ တရားရေးကောင်စီအဖွဲ့ဝင်များ ရွေးချယ်ခန့်အပ်ရာတွင် ညီညွတ် မှုတူမှုရှိစေအတွက် အမျိုးမျိုးသော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုချင်းစီဆိုင်ရာ၊ ကျွမ်းကျင်မှု၊ ပူးပေါင်း

ရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနှင့် ကိုယ်စားပြုရွေးချယ်ခန့်အပ်မှုနည်းလမ်းများကို မည်သို့ဆောင်ရွက်မည် နည်း။ တရားရေးကောင်စီကို အဆိုပြုရသည့် အဖွဲ့အစည်းအဖြစ်သာ သတ်မှတ်ပြီး အခြားသူများ ကနောက်ဆုံးရွေးချယ်သတ်မှတ်ချက်ကိုပြုလုပ်သင့်သလား သို့မဟုတ် တရားရေးကောင်စီသည် ရွေးချယ်သတ်မှတ်ခြင်းပြုနိုင်သည့် အခွင့်အာဏာ ရှိသလား။

(ဂ) ကျမ်းကိုးစာရင်းနှင့် အသေးစိတ်သက်လက်ပတ်ဂျူရန် အရင်းအမြစ်များ

American Judicature Society, 'Judicial Selection in the States: Texas', 2013, available at <http://www.judicialselection.us/judicial_selection/index.cfm?state=TX>, accessed 12 December 2013

Bartholomew, Paul Charles, *The Irish Judiciary* (Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press, 1972)

Bocker, A. and de Groot van Leeuwen, L., 'Ethnic minority representation in the judiciary: diversity among judges in old and new countries of immigration', (Raad van Rechtspraak, Den Haag, Netherlands, 2007)

Ginsburg, Thomas, *Judicial Review in New Democracies: Constitutional Courts in Asian Cases* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003)

Irish Council for Civil Liberties, *Submission on Review of Procedures for Appointment as a Judge*, (2014)

Irving, Helen, *Gender and the Constitution: Equity and Agency in Comparative Constitutional Design* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008)

Khosla, Madhav, *The Indian Constitution* (New Delhi: Oxford University Press, 2012)

Malleson, K., 'Introduction', in K. Malleson and P. H. Russell (eds.), *Appointing Judges in an Age of Judicial Power – Critical Perspectives from Around the World* (Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press, 2006)

Mokgoro, Y., 'Judicial Appointments', Advocate (Journal of the General Council of the Bar of South Africa), 23/3 (December 2010), pp. 44–48

Mueller, D. C., 'Fundamental Issues in Constitutional Reform: With special references to Latin America and the United States', *Constitutional Political Economy*, 10/2 (1999), pp. 119–148

Plank, T. E., 'The Essential Elements of Judicial Independence and the Experience of Pre-Soviet Russia', *William & Mary Bill of Rights Journal*, 5/1 (Winter, 1996), pp. 1-74

Post, Robert C. and Siegel, Reva B., 'Popular Constitutionalism, Departmentalism and Judicial Supremacy', *California Law Review*, 92 (2004), pp. 1027–1044

Roth, Lenny, 'Judicial Appointments', New South Wales Parliamentary Library Research Service Briefing Paper, No. 3/2012, April 2012

Stacy, Richard and Choudhry, Sujit, International Standards for the Independence of the Judiciary (The Centre for Constitutional Transitions and Democracy Reporting International, Briefing Paper No. 41, 2013)

Ten Kate, Jan and van Koppen, Peter J., 'The Netherlands: Toward a Form of Judicial Review', in C. Neal Tate and Torbjorn Vallinder (eds.) *The Global Expansion of Judicial Power* (New York: New York University Press, 1995)

Thale, Geoff, 'Tensions Rise between El Salvador's National Assembly and the Supreme Court: Understanding (and Misunderstanding) the Salvadoran Constitutional Crisis', Washington Office on Latin America, 18 July 2012, available at <http://www.wola.org/commentary/tensions_rise_between_el_salvador_s_national_assembly_and_the_supreme_court_understanding>

Tyler, David W., 'Clarifying Departmentalism: How the Framers' Vision of Judicial and Presidential Review Makes the Case for Deductive Judicial Supremacy', *William and Mary Law Review*, 50/6 (March 2009), pp. 2215–2264

Wildhaber, L., 'Judicial Impartiality Under the European Convention on Human Rights', 2001, available at <<http://www.concourt.am/hr/ccl/vestnik/2.12-2001/wildhaber-eng.htm>>, accessed 11 December 2013

ဤလမ်းညွှန်စာအုပ်သည် ဒီမိုကရေစီနှင့်ရွေးကောက်ပွဲအကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)မှ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် မေလ ၂၀၁၄ တွင် ထုတ်ဝေသော Constitution Building Primers: Judicial Appointment အားတိုက်ရိုက် မြန်မာပြန်ဆိုထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤစာအုပ်အား ဘာသာပြန်ဆိုရာတွင် International IDEA(မြန်မာ)မှ အတတ်နိုင်ဆုံး မူရင်းအဓိပ္ပါယ် မထိခိုက်စေရန် အားထုတ်ကြိုးပမ်းထားပါသည်။ သို့သော် ဘာသာပြန်ဆိုမှုတွင် ကွဲလွဲချို့ယွင်းချက် တစ်စုံတစ်ရာရှိခဲ့ပါက မူရင်းအင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ထုတ်ဝေထားသောစာအုပ်တွင် ဖော်ပြချက်များကိုသာ ကိုးကားရန်ဖြစ်ပါသည်။ စာဖတ်သူအနေဖြင့် ဤဘာသာပြန်ဆိုမှု၏ အရည်အသွေးနှင့် တိကျမှုတို့အပေါ်တွင် အကြံပြုချက် တစ်စုံတစ်ရာရှိပါက ဖော်ပြအီးမေးလ်လိပ်စာ info-myanmar@idea.int သို့ ပေးပို့မည်ဆိုပါလျှင် International IDEA မှ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ကြိုဆိုပါသည်။

ဤစာစဉ်အားလုံးကိုသော်လည်းကောင်း တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသော်လည်းကောင်း ဘာသာပြန်ဆိုရန် (သို့) ကူးယူရန် ခွင့်ပြုချက်တောင်းခံလိုပါက အောက်ပါလိပ်စာအတိုင်းတောင်းခံနိုင်ပါသည်။

ယခုပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းသည် တိကျသောအမျိုးသား သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးအကျိုးစီးပွားအပေါ်မှီခိုခြင်း မရှိပါ။ ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသောအယူအဆများသည် International IDEA၊ ယင်း၏ ဘုတ်အဖွဲ့ သို့မဟုတ် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများကောင်စီ သို့မဟုတ် ဘဏ္ဍာငွေထောက်ပံ့သူများ ကောင်စီတို့၏ အမြင်များ၊ သုံးသပ်ချက်များကို ကျိန်းသေပေါက်ကိုယ်စားပြုဖော်ပြပေးခြင်းမရှိပါ။